

Vergaderjaar 2002–2003

28 600 V

Vaststelling van de begrotingsstaat van het Ministerie van Buitenlandse Zaken (V) voor het jaar 2003

Nr. 11

AANVULLEND VERSLAG HOUDENDE EEN LIJST VAN VRAGEN EN ANTWOORDEN

Vastgesteld 19 november 2002

De vaste commissie voor Buitenlandse Zaken¹, belast met het voorbereidend onderzoek van dit wetsvoorstel heeft de eer een aanvullend verslag uit te brengen in de vorm van een lijst van vragen. De door de regering gegeven antwoorden zijn hierbij afgedrukt.

De voorzitter van de commissie,
De Haan

De griffier van de commissie,
Van Oort

¹ Samenstelling:

Leden: Terpstra (VVD), Blaauw (VVD), Van Oven (PvdA), Vos (GroenLinks), Th. C. de Graaf (D66), Dijksma (PvdA), De Haan (CDA), voorzitter, Koenders (PvdA), Timmermans (PvdA), Karimi (GroenLinks), Van Bommel (SP), Eurlings (CDA), Wilders (VVD), Van Aartsen (VVD), Janssen van Raaij (LPF), ondervoorzitter, Zvonar (LPF), Smulders (LPF), Palm (LPF), Ormel (CDA), Ferrier (CDA), Teeven (LN), Huizinga-Heringa (ChristenUnie), De Nerée tot Babberich (CDA), Van Dijk (CDA) en Haverkamp (CDA).

Piv. leden: Geluk (VVD), Van den Doel (VVD), Arib (PvdA), Vacature (GroenLinks), Dittrich (D66), Bussemaker (PvdA), vacature (CDA), Albayrak (PvdA), Netelenbos (PvdA), Van den Brand (GroenLinks), Van Velzen (SP), Sterk (CDA), Monique de Vries (VVD), Jorritsma-Lebbink (VVD), Stuger (LPF), De Jong (Groep De Jong), Wiersma (LPF), Herben (LPF), vacature (CDA), Rambocus (CDA), Jense (LN), Van der Staaij (SGP), vacature (CDA), Van Winsen (CDA) en Çörüz (CDA).

1

Is de vorig jaar in antwoord op vragen van de Kamer uitgesproken erkenning van de regering dat de op vliegbasis Volkel gestationeerde F-16's een kernwapentaak hebben, maar niet dat er kernwapens op Volkel liggen, de volledige bijdrage van de Nederlandse regering aan «transparency» zoals in het paragraaf 32-rapport bedoeld? Wil de regering in het kader van de beoogde «transparency» bevestigen of ontkennen dat er kernwapens op Volkel liggen?

Zoals op 17 januari 2001 per brief aan de Kamer (TK 26 348, nr. 4) werd geschreven naar aanleiding van de afronding van het paragraaf 32-rapport, kan de NAVO om zwaarwegende militair-operationele veiligheidsredenen niet voldoen aan de wens om meer openheid over aantallen en locaties van tactische kernwapens in Europa te geven. Hiervoor blijft het huidige NAVO-voorlichtingsbeleid («neither confirm nor deny») gelden. De bijdrage van Nederland aan het rapport wordt in voornoemde brief uiteengezet.

2

Op welke wijze zal de regering in het kader van de voorgestelde regionale benadering ook de ecoregio's in haar beleid betrekken?

In het kader van de bestaande armoedefocus en landenconcentratie zal de regering inzetten op een samenhangend natuurbeleid waarbij samengewerkt wordt met de 19+3 landen en de themalanden milieu. Daarbij is een regionale aanpak mogelijk voorzover deze voortvloeit vanuit de in de 19+3 landen gekozen sectoren. Binnen elke regio is bovendien een aantal regionale programma's mogelijk, waaronder die in zogenoemde ecoregio's. Daarnaast worden door Nederland multilaterale, regionale programma's ondersteund.

3

Op welke wijze sluiten de Millenniumdoelstellingen aan op de begroting 2003? Heeft de regering veranderingen doorgevoerd om tot een betere afstemming met deze doelstellingen te komen? Zo ja, op welke wijze? Zo nee, waarom niet?

De Millenniumdoelstellingen zijn in belangrijke mate richtinggevend voor het Nederlandse OS-beleid. De daarmee corresponderende prioriteitstelling komt in de begroting 2003 onder meer tot uiting in de uitgaven voor onderwijs en gezondheidszorg, in de nadruk op duurzame ontwikkeling en in de sterke focus op armoedebestrijding in het algemeen. Landen waarmee Nederland een bilaterale OS-relatie onderhoudt, zijn overigens primair zelf verantwoordelijk voor de inzet die wordt gepleegd om de realisatie van de Millenniumdoelstellingen daadwerkelijk dichterbij te brengen. In de PRSP's wordt die inzet expliciet gemaakt en vertaald naar concrete beleidsvoornemens per sector. Nederland geeft bilateraal steun in sectoren die door de ontvangende landen prioritair worden geacht.

De in 2002 gemaakte keuzes en de prognoses van het financiële beslag voor 2003 zijn vertaald in de opstelling van de begroting 2003. Voor het multilaterale programma is de effectiviteit en efficiency die de instellingen leveren aan armoedebestrijding bepalend voor de toewijzing van middelen. Nederland is een grote donor van juist die instellingen – UNDP, WHO, UNICEF, UNFPA – die een belangrijke, rechtstreekse bijdrage leveren aan de realisatie van de Millenniumdoelstellingen. Voor de nabije toekomst is een Beleidsinformatie Systeem in ontwikkeling dat tot doel heeft inzichtelijk te maken welke bijdrage voorgenomen beleid

levert aan de realisatie van onder meer de Millenniumdoelstellingen. Dit systeem zal op 1 januari 2004 operationeel zijn. Zie hiervoor ook het eerder gegeven antwoord op vraag 165 (vergaderjaar 2002–2003, 28 600 V, nr. 7).

4

Wat is het regeringsbeleid ten aanzien van Sri Lanka? Op welke wijze ondersteunt de regering het vredesproces?

Nederland huldigt het uitgangspunt dat een oplossing voor het conflict tussen de regering van Sri Lanka en de «Liberation Tigers of Tamil Eelam» alleen op vreedzame wijze kan worden bewerkstelligd en met behoud van de territoriale integriteit van Sri Lanka. Sinds 1975 onderhoudt Nederland een ontwikkelingssamenwerkingrelatie met Sri Lanka. In 1999 is Sri Lanka geplaatst op de lijst van 19+3 landen waarmee een bilaterale structurele relatie wordt onderhouden. Eén van de sectoren die in dit verband worden ondersteund, heeft een directe relatie met het vredesproces. Het betreft hier de sector «relief, rehabilitation en reconciliation». Voorts ondersteunt Nederland het vredesproces en de wederopbouw actief en worden middelen ingezet voor vredesdividend. In dit verband kan de pledgingconferentie worden genoemd die op 25 november aanstaande in Oslo zal plaatsvinden. Nederland zal daar kwijtschelding van schuldaflossing in 2002 en 2003 toezeggen, wat neerkomt op een bedrag van circa € 5 miljoen per jaar. Voorwaarde is dat de voortgang van het vredesproces gewaarborgd blijft.

5

Hoe werken de verschillende gouvernementele en non-gouvernementele organisaties samen in de Kaukasus? Is er naar het oordeel van de regering sprake van een goede samenwerking? Zo nee, waarom niet?

In de Kaukasus dient een onderscheid gemaakt te worden tussen de humanitaire hulporganisaties die vooral werken in de Noord-Kaukasus en de meer op structurele ontwikkeling gerichte hulporganisaties die hun werkterrein hebben in de Zuid-Kaukasus (Armenië, Georgië en Azerbaidjan).

De humanitaire hulporganisaties werken in de Noord-Kaukasus naar het oordeel van de regering naar behoren samen. In de Zuid-Kaukasus proberen de hulporganisaties hun hulpstromen in toenemende mate te koppelen aan de door de landen ontwikkelde PRSP-documenten (Poverty Reduction Strategy Papers). Azerbaidjan presenteerde onlangs als eerste een dergelijk document. Het Nederlandse kabinet ziet de PRSP-documenten als een belangrijk instrument voor verdere coördinatie van hulpinspanningen.

6

Wat bedoelt de regering met de zin «Zo is het bereiken van ontwikkelingsdoelstellingen en mondiale bijdragen aan vrede en veiligheid en omgekeerd kunnen vrede en veiligheid bijdragen aan het bereiken van ontwikkelingsdoelstellingen – voor een deel afhankelijk van het bevorderen van vrijhandel, in het bijzonder het wegnemen van barrières zodat ontwikkelingslanden toegang krijgen tot de Europese markt»?

In aanvulling op het antwoord op de eerdere vragen 8 en 10 (vergaderjaar 2002–2003, 28 600 V, nr. 7) over de raakvlakken en synergie tussen duurzame armoedebestrijding en de overige hoofdoelstellingen van het buitenlands beleid dient dat handelsliberalisatie en ontwikkelingsvriendelijke handelsregels in de WTO een belangrijke rol spelen ter bevordering van ontwikkeling en duurzame armoedebestrijding in ontwikke-

lingslanden en hun aansluiting bij de wereldeconomie. De EU draagt als grootste handelsblok een bijzondere verantwoordelijkheid om grotere marktopening voor ontwikkelingslanden te bieden. Derhalve dringt de regering aan op een actieve rol van de EU in de Doha-ronde met als doel deze een echte ontwikkelingsronde te laten zijn. Handelsliberalisatie en -disciplines zijn echter instrumenten en geen doelen op zich; ze dienen geflankeerd te worden van complementair beleid om de Millennium-ontwikkelingsdoelstellingen te realiseren. Handels- en ontwikkelingsbeleid moeten beter gecoördineerd worden om effectief te zijn. In ontwikkelingslanden dient het handelsbeleid geïntegreerd te worden in het kader van het algemene ontwikkelingsbeleid, bij voorkeur in het PRSP-proces. Ontwikkelde landen dienen bij te dragen aan de handelskansen van ontwikkelingslanden door opening van hun markten voor producten én diensten uit ontwikkelingslanden, effectieve hulp voor de versterking van hun instituties en exportcapaciteit, en coherentie op andere beleids-terreinen in ontwikkelde landen die een negatief effect kunnen hebben op ontwikkelingslanden. Wat dit laatste betreft maakt Nederland zich sterk om onder andere ongelijke concurrentie als gevolg van landbouw-subsidies te bestrijden en negatieve effecten op toegang tot betaalbare medicijnen als gevolg van te strikte bescherming van intellectuele eigendomsrechten weg te nemen.

7

Op welke wijze wil de regering als voorzitter van de Raad van Europa de Russische Federatie wijzen op de ernstige mensenrechtenschendingen die de Russische Federatie in Tsjetsjenië heeft begaan?

Op welke wijze zal de regering Turkije manen zich te houden aan de uitspraken van het Europese Hof?

Overweegt de Nederlandse regering zich in te zetten voor een statenklacht tegen Turkije?

Hoeveel doden zijn er inmiddels onder de hongerstakingen gevallen (in het kader van de F-type gevangenis)?

De kwestie Tsjetsjenië zal in het kader van het Nederlandse voorzitterschap van de Raad van Europa een belangrijk politiek aandachtspunt zijn. Bepalend voor het Nederlandse optreden zal het maandelijks rapport van de Secretaris-Generaal zijn over de situatie in Tsjetsjenië en de bijdrage van de Raad van Europa aan verbetering daarvan. Dit rapport wordt opgesteld met medewerking van drie Raad van Europa experts aan het kantoor van de Presidentiële Mensenrechtenvertegenwoordiger, Soeltygov, in Tsjetsjenië. Deze rapportage staat maandelijks op de agenda van het Comité van Ministers (CM). Nederland dringt thans aan op het optimaliseren van de rol van de Raad van Europa en de RvE-deskundigen in Tsjetsjenië en zal dit zo nodig ook tijdens het eigen voorzitterschap van het CM blijven doen.

Op grond van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens houdt het Comité van Ministers van de Raad van Europa toezicht op de tenuitvoerlegging door de lidstaten van uitspraken van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens. Nederland acht naleving van de uitspraak van het Hof van groot belang. Nederland dringt er binnen dit Comité op aan dat lidstaten die in gebreke blijven, zoals Turkije, haast maken met naleving van de uitspraken van het Hof. Het vraagstuk van niet-naleving van Hofuitspraken is overigens niet een exclusief Turks verschijnsel, ook andere landen maken zich «schuldig» aan dit fenomeen. Nederland is verheugd dat met de wets hervormingen in Turkije van augustus jl. de mogelijkheid wordt gecreëerd om (vanaf 2003) na een uitspraak van het Hof de betreffende procedure in Turkije te herzien. Tegelijkertijd zal Turkije verdere voortgang moeten maken met aanpassingen van de wetgeving

alsmede met implementatie zodat het niet meer tot EHRM-veroordelingen hoeft te komen.

Nederland overweegt thans niet zich in te zetten voor een interstatelijke klacht tegen Turkije.

Zo'n klacht moet met de grootst mogelijke voorzichtigheid ingezet worden in situaties waarin het betreffende land zichzelf steeds verder isoleert en de mensenrechtensituatie zorgwekkend verslechtert. Het middel van de interstatelijke klacht kan tijdrovend zijn en biedt geen snelle oplossing in een crisissituatie. Het kan echter wel heel snel tot verzuring van relaties en verharding van posities leiden. Omdat de interstatelijke klacht bedoeld is als instrument ten behoeve van de internationale gemeenschap, zal Nederland er in beginsel alleen in combinatie met andere, gelijkgezinde landen gebruik van maken. Als risico van de interstatelijke klacht geldt dat de positie van de aangeklaagde staat versterkt zal worden indien de klacht niet wordt gehonoreerd. Inherent aan elke rechterlijke procedure is de onzekere afloop. In deze bijzondere situatie dient echter de kans op winst aanzienlijk groter te zijn dan de kans op verlies, juist vanwege de te verwachten schade in geval van verlies. Voorts past de waarschuwing dat het indienen van klachten tegen steeds dezelfde staat uiteindelijk ook een averechts effect kan hebben, wanneer die staat in de rol van *underdog* terecht komt. Overigens moet niet uit het oog worden verloren dat het belang van de interstatelijke klacht in de afgelopen decennia aanzienlijk is gerelativeerd door de sterke opkomst van het individueel klachtrecht.

Er zijn inmiddels 57 doden te betreuren onder de hongerstakers.

8

Is de recente Amerikaanse militaire «veiligheidspaper» binnen de NAVO besproken? Op welke wijze reageerden de lidstaten op dit document?

Van VS-zijde heeft in NAVO-kader een presentatie op hoofdlijnen plaatsgevonden met betrekking tot de nieuwe Amerikaanse veiligheidsstrategie, maar zulks heeft vooralsnog niet geleid tot een uitvoerige bespreking van het document onder bondgenoten. Hierbij dient voor de goede orde benadrukt te worden dat het om een nationale veiligheidsstrategie gaat, en niet om een strategie van het NAVO-bondgenootschap als zodanig.

9

Is de EU naar het oordeel van de regering inmiddels in staat in 2003 de civiele politiemissie in Bosnië te leiden? Zo nee, waarom niet?

De voorbereidingen voor EUPM werden reeds vroeg in 2002 in Brussel, en later in Bosnië-Herzegovina zelf in gang gezet. Juist omdat de EUPM de eerste – overigens niet-executieve – EU-geleide politiemissie betreft, hebben de lidstaten veel aandacht gegeven aan de politieke controle over strategische aansturing van de missie vanuit Brussel en aan de leiding ervan in het veld. De regering acht de EU dan ook goed in staat om de huidige VN-politiemissie in Bosnië-Herzegovina (UNIPTF) per 1 januari aanstaande af te lossen met de EUPM (zie ook de op 12 november 2002 verzonden brief aan de Kamer over dit onderwerp).

10

Is de EU naar het oordeel van de regering in staat in 2003 de NAVO-missie in Macedonië over te nemen? Zo nee, waarom niet?

Gelet op de ontwikkelingen, zal er waarschijnlijk behoefte zijn aan voortzetting van de internationale militaire presentie in Macedonië, zij het in gereduceerde vorm. Een overname door de EU van de NAVO-operatie Amber Fox in Macedonië is naar de mening van de regering afhankelijk

van de vervulling van een aantal voorwaarden. Ten eerste zal de Macedonische regering de EU moeten verzoeken een militaire operatie in Macedonië te leiden. Ten tweede acht de regering het wenselijk, mede gelet op de lopende NAVO-operaties op de Balkan, dat een EU-geleide operatie in Macedonië met de NAVO wordt afgestemd. Daartoe moet de relatie tussen de EU en de NAVO structureel worden geregeld. De regering beschouwt de totstandkoming van een dergelijke regeling als een essentiële voorwaarde voor een EU-geleide operatie in Macedonië. Vooralsnog is moeilijk aan te geven of deze regeling nog in 2002 tot stand zal komen.

11

Op welke wijze wil de regering vorm geven aan de vernietiging van proliferatiegevoelige materialen in de Russische Federatie?

De Nederlandse regering heeft twee verdragen gesloten met de Russische Federatie die zijn gericht op het verlenen van assistentie bij de vernietiging van proliferatiegevoelige materialen in de Russische Federatie. In 1998 werd een Verdrag gesloten met betrekking tot de vernietiging van chemische wapens, dat in het licht van wijzigingen in het Russische destructieprogramma begin 2002 werd aangepast. Als direct uitvloeisel daarvan werd in Rusland inmiddels een bedrag van € 2,3 miljoen besteed voor de bouw en de installatie van een transformator voor vernietigingsfaciliteit voor chemische wapens in Gorni.

In 2000 sloot Nederland een verdrag om te assisteren bij de vernietiging van nucleaire proliferatiegevaarlijke materialen, dat nog niet heeft geleid tot de uitvoering van een concreet project.

Op beide gebieden wacht de regering nieuwe projectvoorstellen van Russische zijde af.

Daarnaast speelt Nederland een rol bij het overleg tussen donorlanden op het gebied van chemische ontmanteling. In 1999 werd in Den Haag een internationale donorconferentie gehouden, die sedertdien heeft geleid tot regelmatig informeel donoroverleg. Dit wordt op het Ministerie van Buitenlandse Zaken en marge van de Uitvoerende Raad van de OPCW georganiseerd. Ook vertegenwoordigers van de Russische Federatie zijn daarbij aanwezig.

12 en 13

Is de regering voorstander van een eigenstandige(r) en stevige(r) rol van de EU in het Israëliësch-Palestijnse conflict? Zo nee, waarom niet? Zo ja, wat voor mogelijkheden ziet de regering hiertoe?

Aan de inzet van welke andere instrumenten, naast de inzet van Hoge Vertegenwoordiger Solana, denkt de regering? Zal de regering de mogelijkheden die het Associatieakkoord bieden gebruiken? Zo ja, op welke manier? Zo nee, waarom niet?

Zie het antwoord op vraag 41 (vergaderjaar 2002–2003, 28 600 V, nr. 7). In aanvulling hierop kan nog het volgende worden vermeld inzake het Associatieakkoord met Israël. Het akkoord heeft tot doel de betrekkingen tussen Israël en de Europese Unie op een groot aantal terreinen vorm te geven. Een politieke dialoog vormt onderdeel van het associatieakkoord. Dit biedt gelegenheid om met de Israëliësch regering open en waar nodig in kritische zin te spreken over de situatie in het Midden-Oosten. Tijdens de laatste Associatieraad van oktober jl. heeft de EU de Israëliësch regering in kritische zin aangesproken op onder andere het disproportioneel gebruik van geweld door het Israëliësch leger, de ontstane slechte humanitaire situatie in de bezette gebieden en de nederzettingenpolitiek. Van Nederlandse kant is bij die gelegenheid benadrukt dat, behalve van de

Palestijnen, ook van Israël stappen worden verwacht, in het bijzonder in de vorm van een begin van ontmanteling van nederzettingen. De Nederlandse regering is echter van oordeel dat sancties in de vorm van (dreiging met) opzegging van het Akkoord in de huidige omstandigheden niet aan de orde zijn en geen effectieve bijdrage zullen vormen aan het zoeken naar een oplossing voor het conflict in het Midden-Oosten. Voor zo'n benadering bestaat binnen de EU ook geen enkele steun.

14

Hoe hebben de andere EU-lidstaten gereageerd op het regeringsvoornemen het VN-vluchtelingenverdrag te herzien? Is er een officiële reactie van de UNHCR geweest op het regeringsvoornemen het verdrag te willen herzien?

Er is geen reactie bekend van andere EU-lidstaten op het voornemen van de regering het VN-vluchtelingenverdrag te herzien. UNHCR heeft een reactie gegeven op de voorstellen van de regering over het asielbeleid, zoals neergelegd in het Strategisch Akkoord. UNHCR heeft aangegeven dat een versterking van opvang in de regio geen wijziging van het Vluchtelingenverdrag vereist.

15

Heeft de regering de donaties aan de UNHCR verhoogd? Zo ja, met hoeveel? Zo nee, waarom niet? Wat is de reactie van de High Commissioner?

Op welke wijze zal de regering de UNHCR organisatorisch ondersteunen?

In aanvulling op het antwoord eerder gegeven op vraag 73 en vraag 7 HGIS (vergaderjaar 2002–2003, 28 600 V, nr. 7) kan ik u informeren dat voor 2002 besloten is de financiële tekorten waar UNHCR mee kampt te verlichten door een extra ongeoormerkte bijdrage te verstrekken van € 5 miljoen.

16

Is het waar dat bedrijven hinder ondervinden bij de toekenning van ORET, omdat de regering een getekend contract wil zien, terwijl overheden in ontwikkelingslanden niet kunnen tekenen omdat er geen financierings-toezegging is? Zo ja, hoe vaak komt het voor dat bedrijven om deze reden geen gebruik van ORET kunnen maken?

Het is mij bekend dat het rondkomen van de restfinanciering van ORET projecten knelpunt is voor het niet doorgaan van projecten.

Bij het overhandigen van een Oret aanvraag wordt een prioriteitsstelling van de ontvangende overheid verlangd. De restfinanciering is dan in de meeste gevallen nog niet rond.

De financiering van ORET-projecten wordt niet altijd even goed wordt begrepen in ontwikkelingslanden. Mede daarom bestaat de mogelijkheid om een contract te tekenen tussen een Nederlandse leverancier en de lokale afnemer in het ontwikkelingsland onder voorwaarde van het beschikbaar komen van ORET-steun. Hierdoor wordt voorkomen dat ORET wacht op een getekend contract en een ontvangende overheid wacht op ORET-toezegging.

Om dat proces te helpen stuurt de Nederlandse overheid een preliminaire ORET-schenkingsaanbieding aan het betreffende ontwikkelingsland, waarin een goedgekeurd contract en financiering als voorwaarden staan genoemd. De preliminaire aanbieding heeft voor Nederland de status van een committering. De contractpartijen en financiers kunnen daarmee hun onderhandelingen afronden.

Nadat aan alle voorwaarden is voldaan stuurt de Nederlandse overheid een definitieve schenkingsaanbieding aan het betrokken ontwikkelingsland. Na ondertekening daarvan en nadat aan alle daarin vermelde voorwaarden is voldaan kan een project van start gaan.

Naast onbekendheid met ORET-financiering zijn er ook andere factoren die het tot standkomen van ORET-projecten kunnen bemoeilijken. Het gaat om moeilijke ontwikkelingsmarkten. Door de financiële crisis in Azië is het lastig om projecten in een land zoals bijv. Indonesië rond te krijgen. Bij gebrek aan reguliere export kredietverzekering (NCM) is het uitgesloten dat een bank het commerciële deel van de transactie wil financieren. In het geval van Indonesië is de NCM premie van 20% ver boven gemiddeld. Voor dit soort transacties naar risicovolle en onzekere markten heeft Nederland de z.g. GOM-faciliteit (Garantie faciliteit voor Opkomende Markten) beschikbaar. Onder GOM bedraagt het maximaal te verzekeren transactiebedrag (exclusief ORET-hulpfinanciering) € 10 mln. Dit is ontoereikend voor de grotere Oret-transacties die tot max € 45 mln. kunnen omvatten. Andere landen bieden vaak gunstiger faciliteiten onder een regulier regime voor exportkredietverzekering.

Een andere reden voor het niet doorgaan van projecten kan zijn de verandering in de prioriteiten van ontvangende overheden of na het aantreden van een nieuwe regering. Het ministerie noch FMO heeft systematisch inzicht in de redenen waarom de «restfinancieringen» niet rondkomen. De bedrijven melden dat niet en weten dat vaak zelf niet.

17

Op welke wijze heeft de regering hulp gegeven aan de Palestijnse Autoriteit (PA) nu er sprake is van een humanitaire noodtoestand? Wat wordt het beleid van de regering c.q. de EU ten aanzien van de PA? Op welke wijze verleent Nederland steun aan de reorganisatie binnen de PA?

Zie het antwoord op de eerdere vragen 39, 43, 71 en 156 (vergaderjaar 2002–2003, 28 600 V, nr. 7), waar is ingegaan op de Nederlandse hulp. Voor wat betreft de EU kan, in aanvulling hierop, nog worden vermeld dat de EU onder andere steun biedt aan de Palestijnse Autoriteit in de vorm van directe begrotingssteun (€ 120 miljoen per jaar, ongeveer 10 procent van de begroting van de Palestijnse Autoriteit). Deze steun is in de afgelopen periode van groot belang geweest omdat het financieel overleven van de Palestijnse Autoriteit hiervan afhankelijk was. Daarnaast draagt de EU bij aan UNRWA en worden vanuit het MEDA en het ECHO programma-activiteiten op humanitair terrein en op andere terreinen ondersteund. In het kader van de MEDA- en ECHO-programma's wordt in het bijzonder aandacht besteed aan activiteiten op terrein van democratisering, versterking van het maatschappelijk middenveld en economische en sociale ontwikkeling. In totaal heeft de EU in de periode 1994 – 2001 ter waarde van ruim € 1,4 miljard steun verleend aan activiteiten ten behoeve van de Palestijnse Gebieden.

18

Kan de regering de Kamer een overzicht geven van landen die voor 2003 zijn opgenomen in de GMV-lijst, inclusief budget en gekozen speerpunten per land?

Per brief DMV/VG-759/01 van 15 oktober 2001 is de Kamer op de hoogte gesteld welke landen op de zogeheten GMV-lijst staan. In 2002 is daarin één wijziging opgetreden vanwege de beslissing Rwanda aan de structurele samenwerkingslanden toe te voegen.

In dezelfde brief werden per land de speerpunten aangegeven. Deze speerpunten zijn vervat in de door de posten opgestelde beleidskaders. Indien zich hierin wijzigingen hebben voorgedaan, zal zulks duidelijk worden in de jaarplannen 2003, die door de posten per eind 2002 zullen worden ingediend.

Overigens diende in 2002 nog een aantal beleidskaders te worden opgesteld op basis van de resultaten van missies die najaar 2001 in een aantal landen werd uitgevoerd (Albanië, Bosnië, Guinee Bissau, Moldavië). Zodra de jaarplannen zijn ontvangen zal een actualisering worden gemaakt van het in hogergenoemde brief gegeven GMV-landenoverzicht. De Kamer zal hierover alsdan bericht ontvangen.

De geraamde budgetten voor 2003 zijn:

Albanië	5 084 000
Armenië ¹	1 026 000
Bosnië	27 328 000
Cambodja	3 027 000
China	1 300 000
Colombia	3 500 000
El Salvador	1 700 000
Georgië	1 422 000
Guatemala	5 661 000
Guinee Bissau	3 766 000
Honduras	2 200 000
Kenia	3 805 000
Moldavië	1 026 000
Namibië	908 000
Nepal	990 000
Pakistan	1 838 000
Palestijnse Gebieden	9 352 000 ²
Zimbabwe	4 445 000

19

Waaraan denkt de regering als zij spreekt over een aanscherping van het criterium «goed bestuur» in het bilaterale landenbeleid? Hoe zal de regering dit criterium in het vervolg toepassen? Is het denkbaar dat de regering een bilaterale relatie inzet om een bijdrage te leveren aan de verbetering van het bestuur en verbetering van het bestuur niet alleen hanteert als toelatingseis voor een bilaterale relatie?

Zie het antwoord op vragen 70 en 71 (vergaderjaar 2002–2003, 28 600 V, nr. 7).

20

Welk deel van de (Rijks)overheidsaanbestedingen wordt aan kleding besteed? Om welke diensten en om hoeveel mensen die dienstkleiding of uniformen dragen gaat het? Voor welk bedrag wordt jaarlijks gemiddeld ingekocht aan dienstkleiding en uniformen?

¹ Naast de GMV-hulp aan Armenië en Georgië zullen in 2003 ook activiteiten kunnen worden uitgevoerd op het gebied van mensenrechten en vredesopbouw in Azerbaidjan en Centraal-Azië voor in totaal 3 mln.

² In 2002 is circa. 3 mln. van het GMV-programma besteed aan werkgelegenheidsactiviteiten op lokaal niveau en aan het Emergency Services SupportProgramme van de Wereldbank.

De aanschaf van dienstkleiding en uniformen valt onder de verantwoordelijkheid van de desbetreffende departementen. Op het Ministerie van Buitenlandse Zaken worden 85 personen voorzien van dienstkleiding. Jaarlijks wordt er gemiddeld voor € 45 000 aan dienstkleiding ingekocht. Het betreft de volgende diensten: bewaking 15 personen, technische dienst 4 personen, receptioniste/telefoniste 7, chauffeurs 11, expeditie-medewerkers 3, koeriers 6, kamerbewaarders 3 en bedrijfshulpverleners 35. In totaal zijn er 85 personen die voorzien moeten worden van dienstkleiding.

Met de delegatie van bevoegdheden naar Ambassades en Consulaten-Generaal is ook de bevoegdheid voor de verwerving van goederen als uniformen en dienstkleiding gedelegeerd. Cijfers over de bedragen die hiermee gemoeid zijn, zijn niet voorhanden. De interne regelgeving waaraan deze verwerving moet voldoen is neergelegd in het Handboek Bedrijfsvoering BZ. Hierin staat onder andere dat aanbesteed moet worden op grond van (inter-) nationale wet- en regelgeving.

21

Is de regering bereid een onderzoek uit te voeren naar de herkomst van dienstkleiding die wordt betrokken door de Rijksoverheid en de aan haar verbonden uitvoeringsorganen?

Is de regering bereid een onderzoek te verrichten naar de milieugevolgen van de productie alsook naar de arbeidsomstandigheden waaronder de kleding geproduceerd wordt? Is de regering bereid daarbij in het bijzonder aandacht te besteden aan vragen als «wie zijn de leveranciers van dienstkleiding en waar zijn zij gevestigd?» «wie zijn de producenten en waar zijn zij gevestigd?» en «in welke landen wordt de kleding geproduceerd?»? Vraagt de regering de huidige leverancier(s) naar een milieu- en sociale rapportage of stelt de regering soortgelijke eisen op? Zo nee, waarom niet?

Het Ministerie van Buitenlandse Zaken is in het bezit van een ISO-certificering 14001 voor milieu. Dit houdt onder andere in dat leveranciers via certificeringen moeten kunnen aantonen dat zij in hun productie-afvalverwerkings- of recyclingprocessen voldoen aan geldende milieuriichtlijnen. Het Ministerie moet, om de ISO-certificering te behouden, jaarlijks haar leveranciers benaderen om de geldigheid van de certificaten te controleren.

In de aanbestedingen van het Ministerie, ook die voor dienstkleiding, is een aparte paragraaf aan milieu gewijd. Het niet voldoen aan de hierin gestelde eisen is een grond voor uitsluiting in de mededinging voor contracten.

In 2003 zal in de aanbesteding voor dienstkleiding naast een «milieu-paragraaf» een «sociale paragraaf» opgenomen worden. Deze zal evenals de milieuparagraaf als uitsluitingsgrond dienen voor potentiële leveranciers.

Het Hoofdstuk verwerving van goederen en diensten van het Handboek Bedrijfsvoering BZ wordt op dit moment herzien. Daarbij wordt mede op grond van doelmatigheid bezien in hoeverre de regels die betrekking hebben op milieu en ILO criteria in het HBBZ apart gestipuleerd worden.

22

In hoeverre voldoen de aan de Rijksoverheid toeleverende dienstkleiding-bedrijven aan de zogenaamde International Labour Organization-normen (ILO-normen) en milieurichtlijnen? Wat kost het de Rijksoverheid om aan deze normen en richtlijnen te voldoen?

In de aanbesteding voor dienstkleiding van het Ministerie van Buitenlandse zaken in 2003 zullen de milieurichtlijnen en de ILO-normen als uitsluitingscriterium gelden voor leveranciers die meedingen naar het contract. Aangezien de huidige leveranciers ook aan deze richtlijnen moeten voldoen zal dit geen extra kosten met zich mee brengen.

23

Is de regering bereid door middel van een proefproject bij één grote (overheids)afnemer, bijvoorbeeld bij het ministerie van Defensie, een begin te maken met de realisatie van duurzame inkoop van dienstkleiding en uniformen? Zo nee, waarom niet?

Het Ministerie van Buitenlandse Zaken is al in haar aanbesteding voor dienstkleiding, zij het op bescheiden schaal, bezig met het duurzaam inkopen van deze goederen. Zoals bij vraag 22 aangegeven zullen milieu en ILO richtlijnen als uitsluitingscriterium bij deze aanbesteding een belangrijke rol spelen.

Begin 2003 zal in een interdepartementaal overleg over Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen gesproken worden over het betrekken van milieu en sociale criteria bij aanbestedingen van de Rijksoverheid.

24

Zal de regering bij de uitvoering van een effectiever ontwikkelingssamenwerkingsbeleid de 20/20-regel bij het beoordelingskader betrekken?

De 20/20-regel van de sociale Top Kopenhagen behelsde de toezegging, dat ontwikkelingslanden, die 20% van hun overheidsbudget zouden aanwenden voor basis sociale voorzieningen mochten rekenen op de sturing van 20% van het OS-budget van donoren eveneens in de richting van basis sociale voorzieningen.

Als doelstelling is deze regel in die zin achterhaald, dat nu de armoedebestrijdingsstrategie van ontwikkelingslanden – uitgewerkt in een PRSP of vergelijkbaar document – als uitgangspunt wordt genomen van onze hulp. Daarin wordt landspecifiek de meest effectieve mix bepaald van strategieën om armoede te verminderen.

Overigens haalt Nederland die 20% al een aantal jaren ruimschoots (22.8% in 2001).

25

Welke bestemmingen heeft de regering voor de meerjarige ruimte gevonden?

Zoals ook blijkt uit de toelichting op de tabel met de belangrijkste wijzigingen ten opzichte van de vorige ontwerpbegroting op blz. 22 van de MvT bij de Ontwerpbegroting 2003 (Kamerstuk 28 600, nr. 1) heeft de meerjarige ruimte de volgende bestemmingen gekregen: verhoging van de structurele bijdrage aan UNHCR, bijdragen aan het DDR-programma Grote Meren, partnershipprogramma's met UNDP en de WHO, de Global Alliance for Vaccines and Immunization, Education for All, het Global Fund to fight AIDS, TB and Malaria, activiteiten op het gebied van sociale ontwikkeling (onder meer reproductieve gezondheidszorg in Afrika), ontwikkeling van de private sector, medefinancieringsprogramma's met het maatschappelijk middenveld en de hogere bijdrage aan de eerstejaarsopvang van asielzoekers uit ontwikkelingslanden (conform het Strategisch Akkoord gebaseerd op de werkelijke kosten in plaats van een forfaitair bedrag).

26

Op welke wijze en in welke gebieden zet de Amerikaanse regering zich in Afrika in voor vredesoperaties en conflictpreventie? Hoe zal de Nederlandse regering zich inzetten voor een nauwere samenwerking? Op welke wijze zal deze inzet vorm krijgen? Zijn er nog andere landen op dit gebied actief in Afrika? Zo ja, welke?

Het Amerikaanse veiligheidsbeleid ten aanzien van Afrika is gebaseerd op 4 hoofddoelen, namelijk 1) beëindigen conflicten, 2) opbouw van capaciteit van Afrikaanse krijgsmachten met het oog op het oplossen van «eigen conflicten», 3) professionaliseren van de krijgsmachten, en 4) de strijd tegen het terrorisme.

De VS neemt niet deel aan (VN-)vredesoperaties in Afrika, maar verstrekt een aanzienlijk deel van de financiering van operaties in Afrika. Daarnaast heeft de VS dit jaar ongeveer USD 56 miljoen beschikbaar voor zogeheten PKO (Peace Keeping Operations)-fondsen bestemd voor de opbouw van de Afrikaanse vredeshandhavingscapaciteit (voor 2003 is naar verwachting USD 40 miljoen beschikbaar). Training van Afrikaanse militairen vindt plaats in het kader van het Africa Crisis Response Initiative (ACRI). Amerikaanse inspanningen richten zich initieel vooral op de opbouw van stabilisatie-capaciteit in West-Afrika, via de Economic Community of West-African States (ECOWAS). De VS is echter ook nauw betrokken bij vredesprocessen in de Grote Meren-regio en de Hoorn van Afrika, waarbij i.h.b. de vredesonderhandelingen in Somalië en in Soedan genoemd kunnen worden.

Nederland is in overleg met de VS over afstemming met betrekking tot vredesoperaties en conflictpreventie. Hiertoe vinden in november bezoeken plaats aan Washington. Recentelijk werd vanuit het Vredesfonds een bijdrage geleverd aan de waarnemersmissie in het Nuba-gebergte in Soedan, waarbij ook de VS nauw betrokken is. Tevens wordt momenteel onderhandeld over Nederlandse ondersteuning van het Amerikaanse initiatief voor de opzet van een ECOWAS-depot voor materieel dat wordt ingezet in regionale vredesoperaties.

Voor een overzicht van de projecten die in 2001 en 2002 vanuit het Vredesfonds zijn gefinancierd verwijs ik naar het antwoord op Kamervraag HGIS 2003/14.

Nederland steunt tevens voor de Grote Merenregio met een bedrag van 111 miljoen Euro uit ODA-middelen het door de Wereldbank opgezette Multi Country Demobilisation and Reintegration Program (MDRP). Dit programma richt zich ondermeer op de repatriëring van Rwandese gewapende groepen uit de DRC naar Rwanda.

Belangrijke andere landen die actief zijn op het gebied van peacekeeping en conflictpreventie in Afrika zijn het Verenigd Koninkrijk (British Military Advisory and Training Teams (BMATT)) en Frankrijk (Renforcement des capacités africaines de maintien de la paix (RECAMP)-programma). Activiteiten van beide landen richten zich met name op de opbouw van regionale vredeshandhavingscapaciteit door middel van financiële ondersteuning en trainingen. Ook met het VK en Frankrijk wordt al overlegd met het oog op afstemming. Met Frankrijk werd reeds samengewerkt in het kader van de regionale vredeshandhavingsoefening in Tanzania (Tanzanite 2002, ondersteund vanuit het Vredesfonds). Tevens werd een Vredesfonds-bijdrage geleverd aan de school voor vredesmissies in Zambakro, Ivoorkust – een Frans/Ivoriaans initiatief in RECAMP-kader.

Samen met onder andere het VK was Nederland een van de organisatoren van de vervolgconferentie in Pretoria over de uitvoering door Afrikaanse landen van het VN-Actieprogramma voor kleine wapens. Nederland zal gezamenlijk met het VK en Nederland het vervolgprogramma financieren.

27

Hoe vaak zal het regelmatige politieke overleg met het Nederlandse bedrijfsleven en NGO's plaatsvinden? Welke Nederlandse bedrijven en NGO's zullen hierbij betrokken worden?

Het streven is om op meer structurele en systematische wijze overleg met het Nederlandse bedrijfsleven en NGO's te laten plaatsvinden. De exacte modaliteiten hiervan worden thans samen met betrokken partijen nader ingevuld. Op dit moment wordt gedacht enkele malen per jaar een politiek overleg op hoofdlijnen te hebben met vertegenwoordigers van het georganiseerd bedrijfsleven. In het verlengde hiervan zullen er op thematisch en sectoraal niveau concrete sessies worden georganiseerd met vertegen-

woordigers van specifieke bedrijfstakken. Zo heeft onlangs een gesprek plaats gevonden met verschillende betrokkenen in de koffieketen over de problematiek van de historisch lage wereldmarktprijzen voor koffie. Hierbij is onder meer naar voren gekomen dat koffiebedrijven een bijdrage kunnen leveren door hun anonieme inkoop geleidelijk te vervangen door een rechtstreekse inkoop, gebaseerd op een gedragscode met wederzijds voordeel voor opkoper en koffieboer. Daarnaast zal Nederland de situatie in deze sector in internationaal verband aan de orde stellen.

Verder zal binnenkort een overleg plaatsvinden met een aantal bij het FME-CWM (vereniging van ondernemingen in de metaal-, kunststof-, elektronica- en elektrotechnische industrie) aangesloten ondernemers. Doel is om informatie en ervaringen uit te wisselen over de kansen (en obstakels) van Nederlandse bedrijven bij het investeren in de armere ontwikkelingslanden.

Bovendien kan gedacht worden aan een seminar over de (ontwikkeling van de) financiële sector in ontwikkelingslanden en een gesprek over aspecten van maatschappelijk verantwoord ondernemen in ontwikkelingslanden.

28

Heeft de regering bij de nulmetingen waarmee de regering een verbeterd inzicht in de effectiviteit van bilaterale hulp wil creëren ook aandacht voor de kwaliteit en efficiëntie van de hulp? Op basis van welke criteria bepaalt de regering of hulp effectief is geweest? Worden hierbij ook de resultaten van de prestatiemeting «ontwikkelingssamenwerking Indonesië», die als testcase diende voor de introductie van de prestatiemeting om resultaten van ontwikkelingssamenwerking effectief te kunnen meten, meegenomen?

Het eerste deel van de vraag luidt gelijk aan de eerder voorgelegde vraag nr. 83 (vergaderjaar 2002–2003, 28 600 V, nr. 7). Het tweede deel van de vraag komt overeen met de eerder gestelde vraag nr. 84 (vergaderjaar 2002–2003, 28 600 V, nr. 7). Naar de antwoorden op die beide vragen wordt hier verwezen.

Voor het derde deel van de vraag dient het volgende:

Bij de (ex ante) beoordeling van voorstellen voor financiering van activiteiten en sectoren wordt de mate waarin de doelstellingen naar verwachting worden bereikt, in relatie tot de daarvoor benodigde input, de te leveren output en de verwachte impact (de duurzaamheid) als basis genomen. Deze elementen vormen tevens de basis voor de monitoring en de waardering van de uitvoering door het geïntroduceerde activiteiten- en sectorwaarderingssysteem. In die zin sluit dat systeem aan bij de systematiek van de prestatiemeting «ontwikkelingssamenwerking Indonesië». In het waarderingssysteem wordt een kwalitatief oordeel geveld op een vierpuntsschaal met een toelichting, terwijl voor de Indonesische prestatiemeting gekozen is voor alleen een beschrijvende toelichting. Overigens is het door DGIS gehanteerde waarderingssysteem inmiddels ook geïntroduceerd voor de hulp aan Indonesië.

29

Welke concrete invulling geeft de regering aan de development box die door de regering bij de landbouwonderhandelingen in WTO wordt ondersteund?

De Doha Development Agenda zou volgens het kabinet moeten resulteren in nadere afspraken over «speciale en gedifferentieerde behandeling» (SDT) waarin o.a. het bijzondere belang van de landbouw voor ontwikke-

lingslanden goed tot uitdrukking komt. In het kader van de «Development box» wordt een aantal concrete voorstellen besproken als mogelijke elementen voor een pakket «speciale en gedifferentieerde behandeling» dat ontwikkelingslanden in staat moet stellen om de kansen die multilaterale handelsliberalisatie biedt, effectief te kunnen benutten en rekening te houden met hun zorgen over voedselzekerheid (met name ten aanzien van basisvoedselproducten) en de inkomenspositie van kleine arme boeren. Het gaat hierbij met name om mogelijkheden voor landen onder een bepaald ontwikkelingsniveau om binnenlandse steun te kunnen verlenen voor specifieke doeleinden en doelgroepen (zoals gerichte steun aan kleine arme boeren via gesubsidieerde inputs voor landbouwproductie, investeringen en interne transportkosten) en om de mogelijkheid van openstelling van het speciale agrarische vrijwaringsmechanisme uit de WTO-Landbouwovereenkomst voor ontwikkelingslanden. Deze bijzondere uitzonderingsclausule op de verplichting tot marktopening is namelijk alleen toegankelijk voor landen die tijdens de Uruguay-ronde overgingen tot tarificatie.

Voor de goede orde wordt hierbij vermeld dat «de development box», zoals door een aantal ontwikkelingslanden in maart dit jaar in Geneve is gepresenteerd, niet als zodanig op de onderhandelingsagenda staat. Momenteel wordt alleen nog maar over SDT gesproken.

Nederland en de EU hebben zich constructief opgesteld en bereidheid getoond om deze voorstellen te bestuderen. De inhoud van de voorgestelde box is nogal vergaand, met name waar deze neerkomt op permanente vrijstelling voor ontwikkelingslanden van marktopening. Nederland vindt daarbij dat goed bezien moet worden welke gerichte maatregelen voor «special & differential treatment» van ontwikkelingslanden effectief zijn, en voor welke landen (met name of dit ook het geval is voor de allerarmste). SDT mag volgens Nederland niet resulteren in permanente uitzondering van bepaalde ontwikkelingslanden van de verplichtingen van het WTO-systeem (met name ten aanzien van markttoegang) omdat daarmee de integratie van ontwikkelingslanden in het wereldhandels-systeem juist wordt belemmerd. Tegen deze achtergrond ligt het in de rede om een onderscheid te maken in niveau van ontwikkeling van ontwikkelingslanden: naarmate ontwikkelingslanden rijker worden, dienen ze sneller te voldoen aan reguliere WTO-verplichtingen. Juist in de wat rijkere ontwikkelingslanden met een grote en groeiende binnenmarkt (zoals vele Aziatische landen) zal de vraag naar landbouwproducten de komende decennia sterk groeien terwijl tegelijkertijd meer alternatieve werkgelegenheid buiten de landbouw ontstaat. De mogelijkheid van een permanent beroep op een development box of SDT door dergelijke landen zou juist deze markten onbereikbaar maken voor de lage inkomenslanden. Dit is onwenselijk, vooral waar lage inkomenslanden juist het meest te winnen hebben van meer handel met andere ontwikkelingslanden. Tegen de achtergrond van deze motivatie beziet Nederland in de landbouwonderhandelingen SDT ook in de zin van differentiatie en graduatie binnen de groep van ontwikkelingslanden.

30

Op welke wijze worden de zetels voor nieuwe internationale organisaties in Nederland geworven?

Zetels van nieuwe internationale organisaties kunnen worden verkregen na een actieve wervingscampagne, maar het kan ook zo zijn dat Nederland in internationaal verband gevraagd wordt of het een organisatie wil huisvesten. Ook is voorgekomen dat een internationaal instituut dat al in Nederland gevestigd was, werd omgevormd tot een internationale organisatie.

Bij de beslissing door de Lidstaten over de zetel van een nieuwe internationale organisatie is de fysieke, sociale en culturele infrastructuur van groot belang. Daarnaast spelen het bod van het kandidaat-gastland, de eventuele aanwezigheid van andere organisaties en politieke overwegingen een rol.

Onlangs is het IBO-rapport «werving en opvang van internationale organisaties» afgerond. Hierin worden de procedures voor werving en opvang van internationale organisaties in Nederland beschreven en voorstellen gedaan tot verbetering van de besluitvormingsstructuur in geval van werving van een organisatie alsmede voor stroomlijning van het beleid ten aanzien van de al in Nederland verblijvende organisaties.

Het ligt in het voornemen om het rapport tezamen met het thans op te stellen regeringsstandpunt begin 2003 aan de Tweede Kamer aan te bieden.

31

Wat is de stand van zaken met betrekking tot de overleggen tussen het kantoor van de PG en de regering als het gaat om oorlogsmisdadigers? Wordt een duidelijker beleid gevoerd met betrekking tot de vervolging van verdachte oorlogsmisdadigers, die geen asiel hebben aangevraagd, maar zich wel op Nederlands grondgebied bevinden?

In verband met deze vraag verwijst de regering naar het eerdere antwoord in de Nota naar aanleiding van het verslag over de Wet internationale misdrijven (28 337). Daar werd ten aanzien van het vervolgingsbeleid inzake internationale misdrijven aangegeven dat «in paragraaf 6 van de memorie van toelichting («Uitvoeringsconsequenties») reeds is ingegaan op enkele algemene criteria voor een vervolgingsbeleid. Wanneer de parlementaire behandeling van het onderhavige wetsvoorstel is afgerond en deze, naar de regering uiteraard hoopt, tot een wet heeft geleid, zal het College van procureurs-generaal van het openbaar ministerie het vervolgingsbeleid vaststellen en neerleggen in een aanwijzing (zie eerder de Minister van Buitenlandse Zaken, mede namens de Minister van Justitie en de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking, in antwoord op vragen van het lid Karimi over de EU, de AVVN en de Palestijnse Gebieden, Aanh. Hand. 2001–2002, 1261, p. 2665)».

32

Vraag niet ontvangen.

33, 34 en 51

Welke landen verzetten zich tegen een verificatieprocedure van het Verdrag inzake Biologische Wapens?

Heeft de regering zicht op enige vooruitgang in de onderhandelingen met betrekking tot een verificatieprocedure in het kader van het Verdrag inzake Biologische Wapens?

Welke landen die het Verdrag tegen Biologische Wapens hebben ondertekend, worden ervan verdacht deze wapens te bezitten? Welke landen zijn niet aangesloten bij het Verdrag en worden ervan verdacht over biologische wapens te beschikken?

In 2001 werd duidelijk dat de Verenigde Staten fundamentele bezwaren hadden tegen een compromisvoorstel voor een protocol ter versterking van de naleving van het Biologische Wapensverdrag dat door de voorzitter van de Ad Hoc Groep van de Verdragspartijen bij dit verdrag was opgesteld na ruim 7 jaar onderhandelen. U bent hierover geïnformeerd in de brief van 14 december 2001 met als onderwerp «de Vijfde Toetsingsconferentie van het Biologische Wapensverdrag» (Buza 000719). Het is

inmiddels duidelijk dat de ad-hoc groep ter versterking van het Biologische Wapensverdrag, waar de besprekingen over een verificatieprocedure voor het Biologische Wapensverdrag plaats hadden, de eerstvolgende jaren niet bijeen zal komen. Tijdens de hervatte Toetsingsconferentie van het Biologische Wapensverdrag, die aan zal vangen op 11 november 2002, zal getracht worden een werkprogramma overeen te komen voor de partijen bij het Biologische Wapensverdrag voor de komende drie jaar, met als doel effectieve maatregelen ter versterking van het verdrag uit te werken.

In genoemde brief van 14 december 2001 werd ondermeer vermeld dat de VS op de openingsdag van de Toetsingsconferentie een viertal verdragspartijen (Irak, Iran, Libië en Noord-Korea) samen met een ondertekenaar (Syrië) en een niet-verdragspartij (Sudan) beschuldigde van het hebben of ontwikkelen van offensieve biologische programma's. De Nederlandse regering kan deze informatie niet uit onafhankelijke bron bevestigen.

35

Oefent de regering druk uit op andere landen het Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof te ratificeren? Zo ja, hoe?

Nederland oefent door middel van overtuigingskracht druk uit om landen aan te zetten tot ratificatie van het Statuut van Rome. De intensiviteit hiervan hangt af van het land in kwestie. De meeste demarches worden in EU-verband verricht. Zie ook vraag 18 (vergaderjaar 2002–2003, 28 600 V, nr. 7).

36

Wat gaat de regering concreet doen voor een spoedige inwerkingtreding van Facultatief Protocol bij het VN-verdrag tegen Marteling?

Op 7 november jongstleden heeft de Derde Commissie van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (AVVN) het concept-Facultatief Protocol bij de Convention Against Torture aangenomen met 104 stemmen voor, 8 stemmen tegen en 37 onthoudingen. De actieve EU-lobby heeft tot dit goede resultaat zeker bijgedragen (zie de beantwoording van vraag 96 van de eerdere vragen van de Kamer). Na bekrachtiging van het Protocol in de Algemene Vergadering zal het worden opgesteld voor ondertekening en ratificatie of toetreding. Het Protocol zal in werking treden na de twintigste ratificatie of toetreding. Na ondertekening zal Nederland de interne procedure voor ratificatie in gang zetten. Onlangs werden in het kader van de EU-SADC-bijeenkomst te Maputo alle SADC-landen in een gezamenlijk communiqué opgeroepen de Convention Against Torture te tekenen dan wel te ratificeren voor zover dit nog niet had plaatsgevonden.

37

Hoe wil de regering de capaciteitsversterking van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens concretiseren?

De capaciteitsversterking van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens zal langs verschillende invalshoeken dienen te worden bewerkstelligd. Uit het interim-rapport van de Stuurgroep Mensenrechten van de Raad van Europa (*CDDH(2002)016*) is duidelijk geworden dat louter juridische en procedurele maatregelen onvoldoende effect zullen hebben om de effectiviteit van het Hof op de lange termijn te kunnen garanderen. Nederland heeft daarom ingestemd met een financieel meerjarencader voor de jaren 2003–2005 dat door de Permanente Vertegenwoordigers van de lidstaten van de Raad van Europa is aangenomen (*GRAB(2002)10rev.*). Hier wordt rekening gehouden met een geleidelijke uitbreiding van opera-

tioneel en administratief ondersteunend personeel van het Hof met 173 functies over de periode 2003–2005.

De gedachtevorming over de te nemen juridische en procedurele maatregelen heeft binnen de Raad van Europa nog niet tot een eenduidige visie geleid. Hoewel wordt vastgehouden aan het individuele klachtrecht staat Nederland positief tegenover het verlenen van een nieuwe bevoegdheid aan het Hof om klachten die geen substantiële kwestie aan de orde stellen niet in behandeling te nemen mits de effectiviteit van het Hof hierdoor daadwerkelijk wordt verbeterd. Voorts staat Nederland positief tegenover maatregelen om het filteren van klachten, alsmede de behandeling van «kloonzaken», te vereenvoudigen. Uitbreiding van de griffie is van eminent belang.

38

Wat gaat de regering concreet doen om de onderhandelingscapaciteit van ontwikkelingslanden bij de WTO-onderhandelingen te vergroten? Heeft de regering reeds een initiatief hiertoe genomen? Zo ja, hoe luidt dit initiatief?

In hoeverre wordt door relevante actoren gebruik van gemaakt van dit initiatief en wat zijn hiervan de resultaten?

De regering ondersteunt op verschillende manieren de opbouw van de onderhandelingscapaciteit van de ontwikkelingslanden bij de WTO-onderhandelingen. In 2002 gaf de regering een bijdrage van ruim 650 000 EURO aan het Doha Development Agenda Global Trustfund, (DDAGTF) dat door de WTO wordt beheerd (zie ook de begroting van het Ministerie van Economische Zaken). Dit Trustfund is opgezet voor de uitvoering van de vele toezeggingen voor technische assistentie die de WTO-Ministers in de Doha-Verklaring hebben gedaan. De activiteiten zijn uitsluitend gericht op overheidsfunctionarissen en bestaan uit cursussen, symposia en workshops op het gebied van de handelspolitiek, die over het algemeen een goede kwaliteit hebben. In 2002 is het budget voor technische assistentie verdubbeld ten opzichte van 2001, gebaseerd op een toegenomen vraag van ontwikkelingslanden. Het WTO-secretariaat bleek deze groei niet aan te kunnen en niet alle van de 500 geplande activiteiten konden worden uitgevoerd. Nederland en andere donoren zetten zich met het oog op het plan voor 2003 in voor verbeteringen, onder meer door samenwerking van de WTO met andere organisaties die op dit terrein actief zijn.

Een bijzonder initiatief betreft de actieve steun van de regering aan de oprichting van een intergouvernementele organisatie, het *Agency for International Trade Information and Cooperation* (AITIC). AITIC heeft een bijzondere expertise op het gebied van opbouw van onderhandelingscapaciteit en richt zich speciaal op het ondersteunen van ontwikkelingslanden die lid willen worden van de WTO en van kleine ontwikkelingslanden die reeds WTO-lid zijn, maar onvoldoende in Geneve aanwezig zijn en ook in hun hoofdstad over weinig onderhandelingscapaciteit beschikken. AITIC is van oorsprong een door de Zwitserse regering gesteunde NGO, maar wordt nu mede op voorspraak van Nederland een intergouvernementele organisatie, omdat deze status de organisatie beter in staat stelt aan de groeiende vraag naar haar als uitstekend beoordeelde activiteiten te voldoen. Nederland zal actief lid worden en de nieuwe organisatie steunen met 3 miljoen EURO voor de periode 2003–2006. Het Verdrag voor de oprichting van AITIC zal begin december officieel worden ondertekend. De activiteiten hebben tot nu toe geresulteerd in een grotere kennis bij kleine ontwikkelingslanden over de onderhandelingen en een beter voorbereide positie in het onderhandelingsproces.

Een derde activiteit betreft steun aan internationale NGO's die een goede reputatie hebben wat betreft het bijeenbrengen van onderhandelaars en

deskundigen op bepaalde onderhandelingsthema's zoals TRIPS en investeringen. Dit soort projecten is vaak bijzonder effectief door de thematische benadering en de flexibiliteit die NGO's hebben bij het organiseren van discussiefora en het onderhouden van netwerken van experts producten van deze organisatie. Overige door Nederland gesteunde technische assistentie-activiteiten, bijvoorbeeld op het thema TRIPS, hebben geresulteerd in een grotere kennis bij de onderhandelaars uit ontwikkelingslanden en een betere samenwerking bij het formuleren en het met succes verdedigen van onderhandelingsvoorstellen, met name op het onderwerp TRIPS en toegang tot medicijnen.

Nederland is zoals bekend ook initiatiefnemer van de WTO-rechtswinkel, waar ontwikkelingslanden juridische assistentie kunnen krijgen als zij verwickeld zijn in specifieke WTO-procedures. De ervaringen die ontwikkelingslanden hiermee opdoen dragen bij aan het vergroten van hun onderhandelingscapaciteit. Bovendien overweegt Nederland landen zoals Benin en Burkina Fasso te steunen indien deelname aan het katoenpanel dat door Brazilië in de WTO is aangespannen gewenst wordt.

39

Voorziet de regering in een regionale analyse en benadering voor de Andesregio, waar het Colombiaanse conflict zich uitbreidt in de regio? Zo nee, waarom niet? Zo ja, wanneer kan de Kamer een dergelijke analyse tegemoet zien?

De analyse en benadering voor de Andesregio ligt vervat in de Latijns Amerika notitie die de Kamer op 2 april 2002 is toegegaan (Vergaderjaar 2001–2002, 28 326 nr. 1).

40

Kan de regering de Kamer aangeven wat de huidige stand van zaken met betrekking tot de ontwikkeling van de Europese Rapid Reaction Force is, nu deze ernstige vertraging ondervindt door onder meer de opstelling van de Griekse en Turkse regeringen (waardoor concurrentie dreigt te ontstaan met de Amerikaanse voorstellen)?

Zal de regering deelnemen aan het tijdens de informele vergadering van Defensie-ministers op 24 september 2002 in Warschau door de Amerikaanse minister van Defensie gepresenteerde plan een NAVO-«Rapid Reaction Force» op te richten?

De tijdens de Europese Raad in Helsinki in 1999 ontwikkelde Head Line Goal als zodanig ondervindt geen vertraging door de Grieks-Turkse controverse inzake de mate van betrokkenheid van niet EU Europese NAVO-bondgenoten bij het EVDB. De doelstelling blijft de Head Line Goal operationeel te laten zijn in 2003. Cruciaal blijft uiteraard de voorwaarde dat hiervoor voldoende capaciteiten worden gegenereerd. De inspanningen van de EU-regeringen blijven hierop gericht.

De Regering heeft in de persoon van de Minister van Defensie deelgenomen aan de informele vergadering van Ministers van Defensie van de NAVO in Warschau.

41

Heeft de regering de regering van de Russische Federatie aangesproken op de door de Russische strijdkrachten in Tsjetsjenië begane grove mensenrechtenschendingen? Zo nee, waarom niet?

Welke (andere) landen die deelnemen aan de coalitie tegen terrorisme en ondertussen de mensenrechten schenden, heeft Nederland aangesproken?

Ja, de regering heeft de Russische autoriteiten hierop meerdere malen aangesproken, zowel in bilaterale besprekingen als in multilateraal verband (zie ook het antwoord op vraag 34 vergaderjaar 2002–2003, 28 600 V, nr. 7).

Nederland heeft ook andere landen die deelnemen aan de coalitie tegen terrorisme aangesproken op mensenrechtenschendingen. Zo heeft Nederland en de EU de Pakistaanse wetgeving inzake godslastering regelmatig aan de orde gesteld (zie ook het antwoord op kamervragen, vergaderjaar 2001–2002, 1359). Naar aanleiding van recente gebeurtenissen in Karachi heeft de EU door middel van een verklaring uiting gegeven van verontrusting (zie ook het antwoord op kamervragen, vergaderjaar 2002–2003, 162). Ook de Centraal-Aziatische republieken zijn regelmatig aangesproken door onder meer de EU en de Permanente Raad van de OVSE. Zo heeft de Permanente Raad van de OVSE zich op 26 juli uitgesproken over gewelddadige aanslagen op mensenrechtenverdedigers in Kazachstan. De EU heeft tijdens de vierde samenwerkingsraad met Kirgizië op 23 juli uitgebreid over de mensenrechten aldaar gesproken. Op 30 augustus jl heeft de EU een verklaring afgelegd over de doodstraf in Tadzjikistan. Ook heeft de Nederlandse Permanent Vertegenwoordiger bij de OVSE tijdens een rondreis van 26 maart tot 5 april ter voorbereiding op het Nederlands OVSE-Voorzitterschap in alle vijf Centraal-Aziatische republieken specifieke aandacht gevraagd voor de mensenrechten in deze landen. Overigens heeft Nederland ook bij de VS de behandeling van Afghaanse gevangenen in Guantanamo aan de orde gesteld.

42

Wat is de laatste stand van zaken met betrekking tot de ontwikkeling van het National Missile Defence-systeem (NMD)?

Kortheidshalve moge verwezen worden naar de brief die op 1 november aan de Kamer werd toegezonden met de reactie van de Regering op het rapport van de Adviesraad Internationale Vraagstukken getiteld «De Amerikaanse plannen voor raketverdediging nader bekeken – voors en tegens van bouwen aan onkwetsbaarheid» (TK 27 857, nr 5).

43

Op welke wijze wil de regering een grotere Nederlandse rol in VN-, of EU-politiemissies concretiseren?

In haar notitie over de inzet van reguliere politie en Koninklijke Marechaussee (KMar) bij internationale civiele politie-operaties (de «Politienotitie 2000, Kamerstuk 27 476, nr. 1 d.d. 27 oktober 2000), zette de vorige regering haar beleidsvoornemens uiteen. De huidige regering heeft deze voornemens overgenomen en geeft thans uitvoering aan de concrete maatregelen vervat in de Politienotitie. Het functiebestand van de KMar dat beschikbaar is voor zowel civiele als militaire politietaken is in de afgelopen jaren uitgebreid tot totaal 130 VTE's om de uitzenddruk in het kader van vredesoperaties te verminderen.

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft – conform het voornemen uit de Politienotitie 2000 – een convenant opgesteld met de regionale korpsen, KLPD en het LSOP, waarin is geregeld dat ten hoogste 40 VTE's, in beginsel per 2003, beschikbaar zijn voor internationale civiele politie-operaties.

Ten aanzien van de financiering zijn afspraken gemaakt ter compensatie van de vaste en additionele kosten van uitzending van politiepersoneel. Voor de additionele kosten (zoals uitrusting, dagvergoedingen, reiskosten, kosten van verzekeringen en voorbereidings- en nazorgprogramma's)

geldt dat deze voor zowel de reguliere politie als de KMar worden gefinancierd uit de Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS).

44

Moet naar het oordeel van de regering onder civiele crisisbeheersing, waar de regering sterker op in wil zetten, naast politie, justitieel personeel en civiele administratie ook nauwere samenwerking met plaatselijke NGO's worden begrepen? Zo nee, waarom niet?

Ja. Bij de inzet van civiele crisisbeheersingsinstrumenten is de regering voorstander van maximale coördinatie met andere actoren in het veld, inclusief NGO's, teneinde duplicatie van inspanningen zo veel mogelijk te voorkomen. Telkenmale zal de meerwaarde van de in te zetten civiele crisisbeheersingsinstrumenten (op de vier terreinen van de civiele crisisbeheersing: politie, «rule of law», civiele administratie en civiele protectie) moeten worden getoetst aan reeds bestaande mechanismen, bijvoorbeeld de activiteiten van de reeds aanwezige internationale organisaties, alsmede NGO's, in het veld.

45 en 46

Kunnen NGO's naar het oordeel van de regering gebruik maken van het Vredesfonds conform de motie-Harrewijn? Hebben NGO's in dit verband reeds aanvragen ingediend? Zo ja, welke organisaties en hoe luidde in dezen de regeringsbeslissing? Welke non-gouvernementele projecten zijn door het Vredesfonds gefinancierd?

Binnen het Vredesfonds zijn in beginsel middelen beschikbaar voor de ondersteuning van NGO's conform de motie-Harrewijn. Bij de beoordeling van dergelijke aanvragen worden de criteria van het Vredesfonds gehanteerd die eerder aan u bekend werden gesteld (antwoord op eerdere vraag 15 naar aanleiding van de HGIS-nota, vergaderjaar 2002–2003, 28 600 V, nr. 7).

In het jaar 2001 werd € 981 000 besteed aan projecten van NGO's (subsidies). Het betrof de ondersteuning van:

- 1) het Afrika-programma van de University for Peace in Costa Rica (UPEACE) à € 757 000;
- 2) een jeugdverzoeningsprogramma in Libanon (UNDP) à € 167 000;
- 3) een resettlementprogramma voor afvloeiende militairen in Bulgarije (regionaal opvangcentrum in Sliven, Bulgarije) à € 57 000.

In het jaar 2002 werd € 947 000 besteed aan projecten van NGO's:

- 1) begraafplaats/gedenkteken voor Srebrenica-slachtoffers (Foundation for the Potocari/Srebrenica memorial and cemetery) à € 250 000;
- 2) steun aan de dialoog tussen regime en oppositie in Birma (Centre for Humanitarian Dialogue) à € 256 000;
- 3) conferentie inzake tolerantie in het Midden-Oosten in Jordanië (Jordan Institute for Diplomacy) à € 54 000;
- 4) Afrika-programma van de University for Peace in Costa Rica (UPEACE) à € 170 000;
- 5) een resettlementprogramma voor afvloeiende militairen in Bulgarije (regionaal opvangcentrum in Sliven, Bulgarije) à € 115 000;
- 6) een jeugdverzoeningsprogramma in Libanon (UNDP) à € 102 000;
- 7) herstructurering Bosnische legers (International Office for Migration) à € 400 000.

In 2001/2002 werden de volgende aanvragen van NGO's op het gebied van conflictpreventie (motie-Harrewijn) ingediend maar echter vanwege de prioriteit die is gegeven aan regionale initiatieven afgewezen:

- 1) Parliamentarians for Global Action, ondersteuning vredesdialogoog/ conflictpreventie in Afrika;
- 2) Stichting Burger Vredesteams, training op het gebied van conflicthantering;
- 3) UNITAR, «seminar with members of the permanent forum on indigenous issues»;
- 4) Centre for European Studies, «Europe on the Treshold of the 21st Century»;
- 5) Fund for Peace, «NATO Conflict Assessment Framework»;
- 6) European Platform for Conflict Prevention, «Lessons learned in conflict prevention» en «Searching for peace in the Middle East».

47

Wat schort er naar het oordeel van de regering aan de politieke aansturing van OVSE-missies?

Als Nederland in 2003 het voorzitterschap bekleedt, is het verantwoordelijk voor het dagelijks functioneren van de OVSE. De voorzitter dient onder andere zorg te dragen voor coördinatie en continuïteit van het optreden van de OVSE, met inbegrip van dat van de missies.

De missies van de OVSE functioneren relatief zelfstandig. Hier liggen mogelijkheden voor verbetering, in het bijzonder op het vlak van de beleidsmatige afstemming en van de coördinatie van activiteiten met die van andere instellingen van de OVSE. Hiermee wordt beoogd de effectiviteit van het optreden van de OVSE als geheel te vergroten. Een verbeterde rapportage van de missies aan de OVSE in Wenen over hun activiteiten en optreden vormt hiervoor een eerste stap. Het Amerikaanse idee in 2003 een werkgroep van de OVSE in het leven te roepen die het functioneren van de missies beoogt te verbeteren en te stroomlijnen, strookt met de Nederlandse inzet.

48

Onderschrijven de nieuwe NAVO-lidstaten de nucleaire politiek van de NAVO? Zijn deze nieuwe lidstaten bereid onder bepaalde omstandigheden kernwapens in te zetten? Worden beperkingen vastgelegd wat betreft de plaatsing van kernwapens in de nieuwe lidstaten, of wat betreft de stationering van draagsystemen voor kernwapens, zoals aanvalsvliegtuigen?

Door deel te worden van het Bondgenootschap onderschrijven de nieuwe toetreders niet alleen het Noord-Atlantisch Verdrag, maar tevens al datgene wat in de meer dan 50 jaren van bondgenootschappelijke samenwerking tot stand is gebracht, inclusief het nucleaire beleid.

In de Founding Act van de Permanent Joint Council uit 1997, waarmee de relatie tussen de NAVO en de Russische Federatie werd geformaliseerd, is uitdrukkelijk opgenomen dat de Bondgenoten geen voornemen, geen plan en geen reden hebben om nucleaire wapens te stationeren op het grondgebied van de nieuwe leden, noch dat zij enige noodzaak zien welk aspect dan ook van NAVO's nucleaire beleid te herzien.

49

In hoeverre wordt de nucleaire doctrine van de NAVO veranderd of zijn er aanzetten tot verandering, nu het Amerikaanse «Nuclear Posture Review» meldt dat de nucleaire doctrine van de NAVO, in navolging van de Amerikaanse nucleaire doctrine, wellicht zal worden herzien? Wordt dit plan uitgevoerd in de NAVO?

De Amerikaanse Nuclear Posture Review heeft geen gevolgen voor het nucleaire beleid van de NAVO. De Amerikaanse Nuclear Posture Review spreekt zich ook niet uit over de NAVO-doctrine.

50

Op welke wijze levert de regering een substantiële bijdrage aan de implementatie van het Europees Capaciteiten Actie Plan?

Zoals ook in de begroting van het Ministerie van Defensie is aangegeven, neemt Nederland in het kader van het op Nederlands initiatief tot stand gekomen Europees Capaciteiten Actieplan (ECAP) deel aan twaalf van de in totaal 17 landenpanels. Nederland is (co)voorzitter van een drietal landenpanels, te weten op het gebied van onbemande vliegtuigen («Unmanned Aerial Vehicles»), «Theatre Ballistic Missile Defence» (TBMD) en op het gebied van verkennings- en doelopsporingscapaciteiten.

Nederland hecht overigens zeer aan een versterking van de Europese militaire capaciteiten, hetgeen wordt onderstreept door de EVDB-intensivering op de Defensiebegroting. Versterking van de Europese capaciteiten in NAVO-kader (door middel van het Prague Capabilities Commitment, het PCC) en EU-kader (door middel van ECAP) vormen wat Nederland betreft twee kanten van dezelfde medaille.

51

Welke landen die het Verdrag tegen Biologische Wapens hebben ondertekend, worden er van verdacht deze wapens te bezitten? Welke landen zijn niet aangesloten bij het Verdrag en worden er van verdacht over biologische wapens te beschikken?

Zie antwoord bij vraag 33.

52

Op welke wijze wil de regering de universaliteit van het Chemische Wapenverdrag bevorderen alsmede een effectieve uitvoering van alle onderdelen daarvan concretiseren?

Bevordering van de universaliteit van het Chemische Wapenverdrag is een onderwerp dat zich naar de mening van de regering bij uitstek leent voor actie in EU-kader. In de eerste helft van 2001 werd reeds een eerste ronde van internationale demarches uitgevoerd bij de landen die nog geen partij zijn bij dit verdrag. Inmiddels wordt een nieuwe ronde van EU-demarches uitgevoerd.

Daarnaast zal Nederland financiële ondersteuning bieden aan een seminar in de Caraïben dat door de OPCW wordt georganiseerd, met als doel de effectieve uitvoering van het Verdrag in de regio te bevorderen.

53

In welke landen ondersteunt de regering ontmijningsprogramma's? Welke organisaties worden bij deze ontmijningsprogramma's ingezet? Is de regering op de hoogte van het feit dat gebied dat door UNMAS is ontijdnd daarna door officials wordt ingepikt (het zogenaamde landgrabbing dat onder andere in Cambodja en Azerbeidzjan voorkomt)? Komen deze problemen minder voor bij non-profit-organisaties als HALO Trust en MAG omdat zij niet gedwongen zijn om met (corrupte) overheden te werken?

Nederland ondersteunt ontmijningsprogramma's in Afghanistan, Albanië, Angola, Azerbeidzjan (Nagorno Karabakh), Bosnië-Herzegovina, Cambodja, Eritrea, Ethiopië, Georgië, Guinee-Bissau, Noord-Irak, Laos,

Mozambique, Somalië, Jemen en de Federale Republiek Joegoslavië (Kosovo). Het betreft steun aan het wereldwijde aanvaarde concept van «mine action», bestaande uit programma's voor mijnenruiming, slachtofferhulp, capaciteitsopbouw, mine risk education, coördinatie en preventie.

Organisaties die hierbij worden ingezet zijn: Norwegian Peoples Aid, Halotrust, Stichting Vluchteling, Mines Advisory Group, Handicap International, ICRC, UNDP, International Campaign to Ban Landmines en UNMAS.

De regering is op de hoogte van het risico dat gezagsdragers zich zojuist ontmijnende gebieden voor eigen gebruik kunnen toe-eigenen. Ten behoeve van meer coördinatie en een juiste prioriteitstelling in ontminning, is de United Nations Mine Action Service opgericht. Daar waar Unmas geen Mine Action Coordination Centre heeft, vindt coördinatie met de nationale en lokale autoriteiten via het belangrijkste VN-agentschap ter plekke plaats. Prioriteiten worden in eerste instantie op humanitaire en/of ontwikkelingsrelevante gronden afgestemd. International Mine Action Standards (IMAS) bieden hiertoe richtlijnen waar de door Nederland gefinancierde organisaties zich aan dienen te houden. Om het verband tussen ontminning en sociaal-economische ontwikkeling zeker te stellen heeft Nederland er bovendien voor gepleit om ontminning onder te brengen in de Consolidated Appeals van slachtofferlanden. In 2002 is dit voor het eerst doorgevoerd. Tot slot wordt in landen waar humanitaire ontminning met Nederlandse financiering plaatsvindt, zoveel mogelijk toezicht gehouden op de uitvoering van deze activiteiten via het netwerk van de Nederlandse ambassades.

Ook op het werkterrein van non-profit organisaties als Halotrust en MAG speelt deze problematiek daar zij geacht worden hun activiteiten inzake humanitair ontminnen af te stemmen met de lokale autoriteiten. Juist om dergelijke problemen te voorkomen wordt ook afgestemd met de Verenigde Naties.

Nederland heeft geen harde informatie over eventuele misstanden in Azerbeidzjan. In Azerbeidzjan werkt UNDP in samenwerking met de nationale autoriteiten aan een kleinschalige lokale capaciteit voor mijnenruiming. In dit kader worden ontminningstaken uitgevoerd om de Internationale Federatie van het Rode Kruis en EU in staat te stellen humanitaire projecten uit te voeren. Nederland geeft geen bijdrage aan dit UNDP-programma. Daarnaast financiert de Azerbeidzjaanse overheid ook zelf ontminning in het kader van een programma voor hervestiging van ontheemden. Nederland steunt alleen Halotrust voor mine action in Nagorno Karabakh.

In Cambodja hebben eerder geconstateerde misstanden ertoe geleid dat de Nederlandse bijdrage niet meer naar het UNDP-trustfund voor capaciteitsopbouw van de overheid gaat, maar naar NPA en Halotrust die ontminningsbrigades van dezelfde overheid onder eigen toezicht inschakelen. Inmiddels zorgt een «landplanning-unit» van de Cambodjaanse overheid dat de bestemming van stukken land is toegewezen alvorens mijnenruiming plaatsvindt.

54

Op basis van welk criteria bepaalt de regering of er voor een land in conflict een conflictbeleidskader wordt geschreven? Als voor een land een conflictbeleidskader is geschreven en is overeengekomen, betekent dit dan ook dat de regering daar extra budgetten voor vrijmaakt?

Het besluit om voor een land in conflict een conflictbeleidskader op te stellen is in de eerste plaats gebaseerd op een zorgvuldige beoordeling van de humanitaire noden ter plekke. Daarbij wordt tevens gewogen hoe de crisis zich in ernst en omvang verhoudt tot noden elders ter wereld. Informatie van het Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA) van de VN is daarbij leidend. Factoren die onder andere meewegen zijn het al dan niet bestaan van een gecoördineerde VN-strategie, de kwaliteit van het Consolidated Appeal Process (inclusief een actieve betrokkenheid van de nationale autoriteiten) en de omvang van een eventuele Nederlandse betrokkenheid in relatie tot de inzet van andere donoren.

Als voor een land een conflictbeleidskader is geschreven betekent dit niet dat de regering daar extra budgetten voor vrijmaakt. Het betekent wel dat de prioriteiten binnen het wereldwijde humanitaire hulp budget kunnen worden verlegd. Concreet houdt dit in dat budgetten aan crises elders ter wereld kunnen worden onttrokken om budgettaire ruimte te creëren voor extra Nederlandse inspanningen in het nieuw CBK-land.

Overigens is een conflictbeleidskader met name bedoeld als subsidiekader en dient als leidraad bij de beoordeling van aanvragen van NGO's.

55

Aan welke criteria moet een land in humanitaire crisis voldoen om in aanmerking te komen voor het opstellen van een Consolidated Humanitarian Appeal vanuit OCHA? Waarom bestaat zo'n Appeal niet voor Colombia?

Is de regering op de hoogte van het bestaan van het Humanitaire Actieplan van de VN voor Colombia? Heeft de regering overwogen aan de voorstellen in dit Actieplan een bijdrage te leveren? Zo nee, waarom niet? Zo ja, wat welke voorstellen zijn/worden door de regering in overweging genomen?

Een Consolidated Appeal wordt opgesteld als in een land sprake is van een ernstige humanitaire crisis of complexe noodsituatie (1). Een complexe noodsituatie wordt daarbij gedefinieerd als een meervoudige humanitaire crisis waarbij sprake is van een aanzienlijke ineenstorting van het gezag als gevolg van een intern of extern conflict en waarbij een multi-sectorale en internationale respons noodzakelijk is. Als de noodzakelijke respons het mandaat van één enkele organisatie te boven gaat (2) en de regering van het betreffende land om hulp verzoekt (3) komt het land in aanmerking voor het opstellen van een Consolidated Appeal. Een Consolidated Appeal komt slechts tot stand indien de nationale autoriteiten instemmen met de inhoud ervan. Fondsenwerving blijkt vaak een doorslaggevend element in de besluitvorming over het al dan niet opstellen van een Consolidated Appeal.

Een Consolidated Appeal bestaat niet voor Colombia omdat de Colombiaanse regering niet om hulp heeft verzocht. De autoriteiten wensen ook niet samen te werken in het kader van een Consolidated Appeal Process. Daarbij speelt op de achtergrond dat de autoriteiten het weinig wenselijk zouden achten dat de situatie in Colombia internationaal zou worden aangemerkt als een complexe noodsituatie.

De regering is op de hoogte van het feit dat gewerkt wordt aan een Humanitaire Actieplan van de VN voor Colombia.

De regering heeft niet overwogen aan de voorstellen in dit Actieplan een bijdrage te leveren. Dat was feitelijk ook onmogelijk, omdat dit document

nog niet beschikbaar is. Het Humanitaire Actieplan wordt eind november officieel gepresenteerd in Bogotá.

56

Hoe kan de regering de Kamer de verlaging van het budget voor humanitaire hulp van € 247 110 in 2001 naar € 209 424 in 2007 verklaren?

Het budget voor humanitaire hulp wordt in grote mate bepaald door de categorie Noodhulp Ontwikkelingslanden. Het budget voor noodhulp schommelt gebruikelijk tussen de € 108 en € 115 miljoen. In 2001 en 2002 is dit budget incidenteel verhoogd tot respectievelijk € 144 miljoen en € 146 miljoen. Deze optoppingen van het noodhulpbudget vloeiden voort uit Nederlandse bijdragen ter leniging van onvoorziene noden in India, Kosovo en Afghanistan. Vooralsnog lijkt er geen reden om het noodhulpbudget structureel te verhogen. Niet uit te sluiten valt dat zich opnieuw humanitaire rampen van een dergelijke omvang zullen voordoen. Het budget voor noodhulp zal dan opnieuw incidenteel en afhankelijk van de omvang van de ramp kunnen worden aangepast. Er is dus sprake van een incidentele verhoging van het budget voor humanitaire hulp in 2001 en 2002.

57

Overweegt de regering om, in het kader van de ondersteuning aan de Afghaanse interimregering bij de naleving van mensenrechten, aan te dringen de schendingen van de mensenrechten uit het verleden voor het voetlicht te brengen in de vorm van een VN-tribunaal (zoals in Rwanda) of het instellen van een waarheid- en verzoeningscommissie (zoals in Zuid-Afrika)? Zo ja, welke vorm lijkt de regering het meest geschikt? Zo nee, waarom niet? Wat is de stellingname van de Afghaanse interimregering in dezen?

Voor het antwoord verwijs ik naar het antwoord op vraag 128 (vergaderjaar 2002–2003, 28 600 V, nr. 7) uit de eerdere lijst van vragen inzake de begroting van het Ministerie van Buitenlandse Zaken, waarin onder meer is gesteld dat «De regering blijft [echter] vasthouden aan de opvatting dat bouwen aan een duurzame en veilige toekomst pas mogelijk is nadat rekenschap is afgelegd over het verleden, en zij draagt deze visie bij gelegenheid ook uit.» In welke vorm «rekenschap» wordt afgelegd is in eerste instantie door de Afghanen zelf te bepalen, in samenwerking met de Verenigde Naties. Dit is ook één van de vraagstukken waarover de onlangs benoemde Nationale Mensenrechtencommissie van Afghanistan zich zal buigen. De werkzaamheden van deze Commissie worden gecompliceerd door het feit dat een aantal personen die verantwoordelijk worden gehouden voor schendingen van mensenrechten deel uitmaken van de transitieregering, of daaraan gelieerd zijn. Mede als gevolg hiervan heeft de transitieregering nog geen besluiten genomen over de aanpak van mensenrechtenschendingen, al heeft President Karzai in het verleden de mogelijkheid van een waarheidscommissie geopperd. De Nederlandse regering acht het niet haar taak te pleiten voor een VN-Tribunaal, een Waarheidscommissie, of een andere modaliteit. Deze keuze moet door de Afghaanse regering gemaakt worden, hopelijk op zodanige wijze dat het draagvlak voor het transitieproces behouden en verbreed wordt. De VN en de EU spreken de transitieregering hierop aan, met steun van de Nederlandse regering.

58

Welke stappen voorziet de regering om bij te dragen aan de transparantie van de Defensie-begrotingen van Indonesië, Oeganda en Rwanda?

Indonesië: Het incorporeren van de extrabudgettaire inkomsten en uitgaven in het budget van de Indonesische strijdkrachten (TNI) is van groot belang om de transparantie van het financieel-economisch overheidsbeleid te vergroten. President Megawati van Indonesië heeft tijdens de viering van het 57-jarig bestaan van de strijdkrachten nogmaals tot professionalisering van het leger opgeroepen en aangegeven dat het leger ernst dient te maken met het ontkoppelen van de zakelijke belangen. Zolang echter de overheid niet meer dan 30 procent van het militaire budget op zich neemt, valt niet te verwachten dat TNI op korte termijn de eigen economische belangen zal laten varen. Met dit proces zullen jaren gemoeid zijn. Als lid van het bestuur van het Partnership for Governance Reform, dat substantieel met OS-fondsen wordt gesteund, alsmede in het verband van de Consultative Group on Indonesia (CGI) bepleit Nederland samen met andere donoren met regelmaat het belang van de realisering van transparante overheidsbegrotingen, waaronder die van Defensie.

Uganda: Momenteel wordt samen met het Verenigd Koninkrijk een Defense Review gehouden dat de gevraagde transparantie zal moeten brengen. Volgens planning wordt het concept in juli/augustus 2003 door de Ugandese President Museveni met de donoren besproken. Uiteindelijk zal het document aan het kabinet en het parlement ter besluitvorming worden voorgelegd. Overigens vindt los van de *Review* zelf reeds uitvoering overleg plaats tussen de voornaamste donoren van Uganda, waaronder Nederland, en de Ugandese regering over de hoogte van en de prioriteitsstelling binnen de defensie-uitgaven.

Rwanda: Transparantie van het defensiebudget in Rwanda is een belangrijk punt van aandacht mede gezien de rol die Rwanda speelt in de regio en de uitkomsten van het recent verschenen VN rapport over illegale exploitatie van grondstoffen in de DRC. Defensie-uitgaven maken onderdeel uit van het MoU tussen Nederland en Rwanda. Op basis van dit MoU verwoordt Nederland in haar dialoog met de Rwandese autoriteiten de noodzaak van transparantie van het defensiebudget.

Dit jaar zal de Rwandese Rekenkamer een controle doen van het budget van het ministerie van Defensie. Haar bevindingen zullen aan het Rwandese Parlement worden voorgelegd. Nederland ondersteunt de Rekenkamer met ca EUR 700 000 bij capaciteitsopbouw.

59

In welke landen of regio's – naast het Grote Merengebied – ondersteunt de regering demobilisatieprogramma's?

In Afrika worden naast het Grote Merengebied DDR-programma's («Demobilisation Disarmament and Reintegration») ondersteund in Guinee-Bissau, Eritrea en Sierra Leone.

60

Wat zijn de prestatie-indicatoren van het demobilisatie- en reïntegratieprogramma voor de regio Grote Meren?

In het kader van het «Multi-country Demobilisation and Reintegration Program» (MDRP) zijn strategische, programma- en prestatie-indicatoren ontwikkeld. De laatste categorie van indicatoren heeft betrekking op respectievelijk het aantal gedemobiliseerde ex-combattanten, dat assistentie heeft ontvangen door middel van de verschillende nationale programma's en speciale projecten die onder het MDRP ressorteren, op de effectiviteit van technische kennisuitwisseling, en op een efficiënte organisatie van gezamenlijke missies en van voorbereiding van rapportages.

61

Zijn er naast het Grote Merengebied nog meer regio's in Afrika waar de regering extra aandacht aan zal besteden? Wat is het regeringsbeleid ten aanzien van de Hoorn van Afrika? Zal de regering in deze regio conflict-preventieprogramma's ondersteunen?

Verschillende regio's in Afrika worden geteisterd door langlopende conflicten die een zware wissel op de burgerbevolking trekken, het functioneren van de rechtstaat belemmeren en uitzicht op duurzame ontwikkeling en structurele armoedebestrijding wegnemen. Het beëindigen van deze conflicten is derhalve absolute voorwaarde voor het bieden van toekomstperspectief aan de betrokken bevolkingen.

Vanuit dit gezichtspunt besteedt de regering prioritair aandacht aan het Grote Merengebied en de Hoorn van Afrika. Andere conflictgebieden in West-Afrika en in de SADC-regio staan eveneens op de Nederlandse agenda. In het West-Afrikaanse kustgebied is thans na de Mano River landen ook Ivoorkust theater van hevige gewapende conflicten geworden met potentieel destabiliserende effecten op andere landen in de regio als Mali, Burkina Faso, Ghana en Benin. In de SADC-regio, waar de situatie in Angola zich thans stabiliseert, blijft de toestand in Zimbabwe grote zorgen baren. In de recente dialoog tussen de EU en de SADC is ruime aandacht aan de situatie in Zimbabwe besteed, waarbij Nederland een vooraanstaande rol heeft gespeeld.

62

Zal de regering tijdens haar voorzitterschap van de OVSE ook aandacht vragen voor conflictpreventie op andere continenten? Zal de regering daarbij bijvoorbeeld een verband leggen met haar conflictpreventie- en DDR-beleid in delen van Afrika?

Het voorkomen van conflicten vormt het hart van het werk van de OVSE. Daarop zijn de inspanningen van de organisatie gericht. In contacten met partners van buiten het OVSE-gebied vormt conflictpreventie in de regel een belangrijk onderwerp van gesprek. Zo is bijvoorbeeld met de Aziatische partners van de OVSE in het kader van een conferentie over «trafficking» van gedachten gewisseld over conflictpreventie. Tijdens het seminar over Centraal Afrika in oktober 2002 heeft de Minister van Buitenlandse Zaken aangegeven dat de manier van werken van de OVSE een handreiking zou kunnen bieden aan Afrikaanse staten om hun problemen op te lossen. De Minister heeft daarbij gepleit voor de instelling van een onafhankelijke Afrikaanse Hoge Commissaris voor de Minderheden, die net als de Hoge Commissaris inzake Nationale Minderheden van de OVSE, de bevoegdheid zou moeten hebben om etnische tegenstellingen te onderzoeken. In verschillende delen van Afrika bevordert Nederland conflictpreventie door bijdragen aan programma's van demobilisatie, ontwapening en reïntegratie in de samenleving van voormalige strijders.

63

Hoe groot is het percentage van gelden dat de regering besteedt aan onderzoek, onderwijs en innovatie conform de Lissabonstrategie? Indien dit percentage minder dan het door deze strategie voorgeschreven percentage van 3 bnp bedraagt, wat is de reden voor dit te lage percentage en is de regering in dat geval bereid het bestaande percentage op te schroeven?

De desbetreffende doelstelling die de Europese Raad van Barcelona 16 maart 2002 heeft afgesproken, luidt als volgt (conclusie 47, eerste gedachtestreepje): «(De Europese Raad) is derhalve van oordeel dat de totale uitgaven voor O(nderzoek) & O(ntwikkeling) en innovatie in de Unie verhoogd zouden moeten worden zodat zij tegen 2010 3% van het BBP

benaderen. Tweederde van deze nieuwe investering moet afkomstig zijn uit de particuliere sector...». De doelstelling strekt zich niet uit tot onderwijs.

In haar mededeling «Meer onderzoek voor Europa, op weg naar 3% van het BBP» van 11 september 2002, operationaliseert de Commissie deze doelstelling als volgt:

- de 3%-doelstelling geldt voor Europa als geheel; lidstaten kunnen hun eigen afgeleide doelstellingen bepalen;
- het is een inspanningsverplichting; de 3% dient in 2010 te worden benaderd;
- de 3% van het BBP geldt voor de totale uitgaven aan onderzoek en ontwikkeling (O&O); uitgaven aan onderwijs en innovatie zijn hierin niet betrokken; en
- het bedrijfsleven dient tweederde deel van de totale uitgaven te financieren.

Het streefcijfer van 3% geldt dus voor de Unie als geheel, niet voor individuele lidstaten. Bovendien is de 3% een doelstelling voor de totale uitgaven aan O&O, niet alleen voor de publieke uitgaven.

In 1999 bedroegen de totale O&O-uitgaven in Nederland 2,02% van het BBP. De O&O gefinancierd door bedrijven was in 1999 1,01%. De financiering door de Nederlandse overheid bedroeg in 1999 0,72% van het BBP. De rest (0,29%) was voornamelijk afkomstig uit het buitenland.

Hieruit blijkt dat de uitdaging vooral is gelegen in een verhoging van de door het bedrijfsleven gefinancierde O&O. Dat neemt niet weg dat daarnaast moet worden gezorgd voor voldoende en effectieve publieke investeringen in O&O. De voorgenomen investeringen in het ICES/KIS-pakket (Interdepartementale Commissie voor Economische Structuurversterking/Kennisinfrastructuur) zijn daarbij belangrijk. De regering zal volgend jaar in een Innovatiebrief en het Wetenschapsbudget voorstellen opnemen om deze ambitie te realiseren.

64

Op welke wijze zal de regering bewerkstelligen dat het debat over de toekomst van de EU meer dan voorheen ook een maatschappelijk debat zal worden?

Voor het antwoord op deze vraag wil ik u verwijzen naar de brief terzake van 12 november jl.

65

Welke andere landen zijn voornemens het Kyoto-protocol niet te ratificeren? Zal de regering druk op deze landen uitoefenen het Protocol alsnog te ratificeren of de doelstellingen van het protocol desnoods buiten dit kader te realiseren? Op welke wijze zal de regering zich hiervoor inzetten?

Van de groep van industrielanden (Annex B landen in de terminologie van het Kyoto Protocol) is het alleen de VS die niet voornemens is tot ratificatie over te gaan. Met uitzondering van Australië, dat nog een vraagteken is, hebben alle andere industrielanden het Kyoto Protocol inmiddels geratificeerd, dan wel de intentie uitgesproken om tot ratificatie over te gaan. Dit laatste geldt ook voor Canada en Rusland: beide landen hebben dit in verschillende internationale fora aangegeven. De regering blijft de internationale contacten gebruiken om Australië ertoe te bewegen te ratificeren, overigens steeds volledig afgestemd met de EU-partners. Hetzelfde geldt in beginsel voor de VS, alhoewel de vooruitzichten op een goed resultaat op korte termijn minimaal zijn.

Van de groep van ontwikkelingslanden is het alleen van de Filippijnen bekend dat het land het voorbeeld van de VS volgt.

66

Hoe zal de regering, in het kader van een meer regionale benadering van Afghanistan, omgaan met landen als Pakistan en Iran? Is de regering bereid met genoemde landen een intensieve dialoog te starten? Zo ja, wat zouden volgens de regering de speerpunten van een dergelijke dialoog moeten zijn? Zo nee, waarom niet?

Wat is er terechtgekomen van de samenwerking tussen Iran en Afghanistan op het gebied van de landbouw?

Het verleden heeft aangetoond dat duurzame vrede in Afghanistan slechts mogelijk is indien de buurlanden bereid zijn mee te werken aan het vredesproces, en zich van inmenging te onthouden. Mede om deze reden heeft de regionale dimensie een belangrijke plaats gekregen in het mandaat van de Speciale Vertegenwoordiger van de EU, Francesco Vendrell, die net als zijn voorganger de buurlanden frequent bezoekt. Mede daarom ook is het laatste jaar een toename zichtbaar van bezoeken, bilateraal (door diverse leden van het vorige kabinet) en door EU-vertegenwoordigers, aan de buurlanden van Afghanistan.

De dialoog met de buurlanden richt zich, behalve op de relaties met die landen zelf, op de rol die zij kunnen spelen bij het vredes- en wederopbouwproces in Afghanistan. Het gaat daarbij naast non-interventie, ook om het belang van intensivering van regionale samenwerking op allerlei gebieden. Goed gecoördineerd optreden in EU-verband is hiervoor het belangrijkste instrument.

Van samenwerking tussen Iran en Afghanistan op landbouwgebied is ondanks voornemens tot dusverre weinig gerealiseerd.

67

Waarom kiest de regering er voor binnen de EU er op aan te dringen de financiële middelen van de EU voor Afghanistan onder te brengen onder de coördinatie en de vlag van de VN? In hoeverre ontstaat hiermee het risico dat middelen slechts met grote vertraging op de juiste plek arriveren, gezien een mogelijk bureaucratische werking van enkele VN-organisaties? Hoe wil de regering dit mogelijke vertrainingsrisico beperken?

Wat betreft de wederopbouw hulp voor Afghanistan dringt de regering er binnen de EU inderdaad sterk op aan de financiële middelen van de EU onder de coördinatie en de vlag van de VN te brengen. Dit standpunt, dat ook gebaseerd is op lessen uit het verleden, huldigt Nederland ook voor wat betreft bilaterale hulp die ons land verstrekt voor de wederopbouw van Afghanistan, waarbij als kanaal het Afghanistan Reconstruction Trust Fund (ARTF) wordt gebruikt. Dit is opgezet door WB, UNDP, Asian Development Bank (AsDB) en de Islamic Development Bank (IsDB). De voorkeur voor het multilaterale kanaal komt vooral voort uit overwegingen van hulpeffectiviteit. Met zoveel verschillende donoren – particuliere, bilaterale en multilaterale – is het gevaar groot dat een enorm complex van hulporganisaties en -systemen, wordt opgezet hetgeen een ondraaglijke last zou leggen op de schouders van de Afgaanse interim regering. Dit zou ook haar vermogen om zelf de coördinatie en leiding in handen te houden van het wederopbouwproces ernstig in gevaar brengen.

Om die reden heeft de regering er vanaf het begin duidelijk voor gekozen geen bilaterale wederopbouwactiviteiten in Afghanistan te entameren maar daarvoor uitsluitend gebruik te maken van het multilaterale kanaal. Vanzelfsprekend is deze lijn ook in EU-verband en elders uitgedragen, helaas met slechts beperkt resultaat. Veel donoren blijven de voorkeur geven aan bilaterale hulp met alle gevolgen van dien. Dit laatste is ook een

reden waarom de VN niet aan de verwachtingen heeft voldaan om snel en effectief wederopbouw hulp te verlenen. Enige kritiek op de VN is zeker op zijn plaats, maar zij wordt in haar handelen sterk gehinderd doordat donoren onvoldoende middelen beschikbaar stellen. Er dient ook te worden opgemerkt dat de VN met beperkte middelen reeds veel in Afghanistan heeft bereikt. Naast het oprichten van het ARTF en de operationalisering daarvan kunnen worden genoemd, de gezamenlijke needs assessment en het mobiliseren van de donorgemeenschap. Voorts heeft de VN het zogenaamde Transitional Assistance Programme for Afghanistan (TAPA) opgesteld als VN-financieringsmechanisme voor VN-wederopbouw hulp.

68

Welke EU-lidstaten zijn gelijkgezind als het gaat om coherentie in het Europese beleid? Gaat de staatssecretaris voor Ontwikkelingssamenwerking deel uitmaken van de Utstein-groep? Zo nee, waarom niet?

De inspanningen om coherentie bespreekbaar te maken in EU-kader worden in algemene zin gesteund door de Noordelijke EU-Lidstaten, met name door Zweden, Denemarken, Duitsland en het VK. Voor het overige hangt het van het specifieke beleidsterrein af welke lidstaten als gelijkgezind beschouwd kunnen worden. Zo is Frankrijk bijvoorbeeld gelijkgezind ten aanzien van de aanpassing van octrooibeschermt van medicijnen om arme ontwikkelingslanden betere toegang te bieden tot betaalbare medicijnen maar is dat zelfde land allesbehalve gelijkgezind als het landbouwhervorming betreft.

Voor het overige verwijs ik u naar het antwoord op de eerder gestelde vraag 5 (vergaderjaar 2002–2003, 28 600 V, nr. 7).

69

Waarom heeft de regering nog steeds geen sectorkeuze gedaan in Rwanda? Wanneer worden de sectoren waarin de regering wil samenwerken met Rwanda de Kamer bekendgemaakt? Wanneer stuurt de regering de Kamer de evaluatie toe over de voortgang in de ijkpunten in de Nederlandse bilaterale relatie met Rwanda? Hoe worden deze ijkpunten gemonitord? Is hierbij sprake van onafhankelijke monitors en van inbreng van NGO's? Welke stappen heeft de regering gezet inzake de totstandkoming van een Memorandum of Understanding (MoU) met Rwanda voor 2003? Welke andere landen zijn hierbij betrokken? Wanneer kan de Kamer deze MoU tegemoet zien? Kan de regering de Kamer aangeven voor welke andere landen op de bilaterale structurele ontwikkelingssamenwerkingslijst het werken met ijkpunten een rol speelt of zou kunnen spelen? Welke rol speelt de regering bij de monitoren van het te verwachten verkiezingsproces in 2003 in Rwanda?

Het proces dat heeft geleid tot het kiezen van sectoren in Rwanda is niet over een nacht ijs gegaan. Na een periode van intensieve consultaties is thans op werkniveau een voorstel afgerond. Na interne goedkeuring zal de Kamer geïnformeerd worden. Met het VK en Zweden zijn Terms of Reference overeengekomen over gezamenlijke monitoring van het MoU. Onafhankelijke monitors zullen gedurende de maand november gesprekken voeren met alle relevante betrokkenen om te komen tot een weloverwogen en puntsgewijze beoordeling van de geleverde prestaties. In het proces is nadrukkelijk inbreng van NGO's voorzien. De regering zal de evaluatie toesturen over de voortgang in de ijkpunten. Het proces om te komen tot een MoU voor 2003 is al enige tijd gaande. Nederland streeft naar zo veel mogelijk samenwerking met gelijkge-

stemde donoren teneinde het MoU zo effectief mogelijk te maken. Hierbij moet evenwel voldoende ruimte blijven voor specifieke Nederlandse inbreng. Voorzien wordt dat het MoU begin 2003 gereed zal zijn.

Ijkkpunten zoals die van toepassing op de OS-relatie met Rwanda, zijn er niet voor andere landen op de structurele ontwikkelingssamenwerkingslijst. Wel kan, mede op basis van de evaluatie van het MoU met Rwanda, worden gezien of deze systematiek ook op andere landen van toepassing zou kunnen zijn.

Rwanda heeft de EU uitgenodigd tot monitoring van de verkiezingen in 2003. De EU heeft Rwanda op de lijst van prioritaire waarneming geplaatst.

70

Kan de regering de dalende trend van uitgaven in vergelijking met voorgaande jaren van uitgaven aan programma's in Indonesië motiveren? Duidt deze trend op het afbouwen van de in principe voor vijf jaar aangegane relatie met Indonesië? Op basis van welke criteria zal de regering in 2003 besluiten tot een eventuele voortzetting van de relatie? Komt er een evaluatie?

De verlaging van de allocatie voor Indonesië is procentueel gelijk aan de verlaging voor de overige 19+3 landen. Van afbouw van de OS-relatie met Indonesië is geen sprake: de verlaging is slechts het gevolg van krapte binnen het ODA-budget. De Kamer zal binnen afzienbare tijd worden geïnformeerd over het toekomstig beleid ten aanzien van Indonesië.

71

In hoeverre heeft de regering bij het opstellen van de Rijksbegroting 2003 rekening gehouden met de motie-Hessing cs. (27 400V nr. 39), die pleit voor een toename van middelen voor onderwijs in ontwikkelingslanden van 15% binnen drie jaar?

Het is zeker mijn intentie de motie-Hessing cs. (27 400V nr. 39), waarin gepleit wordt voor een groei van de onderwijsuitgaven naar 15% van ODA, binnen drie jaar uit te voeren.

De beperkte groei van de OS uitgaven voor 2003 en de daling van de beschikbare middelen voor de bilaterale ontwikkelingssamenwerking (beleidsartikel 6), hebben ook gevolgen gehad voor de begrote onderwijsuitgaven 2003. Echter, in de geest van de motie Hessing, hebben wij onze posten geïnstrueerd om verzoeken van landen voor meer steun bij de indiening van het jaarplan te vermelden ervan uitgaand, dat deze voorstellen deel van het nationale onderwijsplan van het land uitmaken en er voldoende capaciteit is om de plannen uit te voeren. Na de jaarplanbeoordeling, dat wil zeggen in maart 2003, zult u nader worden geïnformeerd over de effecten die dit heeft op de groei van de onderwijsuitgaven. Daarenboven is Nederland de grootste donor van het door de Wereldbank gestarte «Fast Track Initiative» van Education for All met een bedrag van € 135 miljoen voor de komende 4 jaar.

72

Met welke andere niet-westerse landen heeft de EU visserijakkoorden gesloten of staat de EU op het punt dat te doen? Op welke wijze zal de regering bewerkstelligen dat besluiten en overeenkomsten op visserijgebied met die landen ook coherent zijn met het beleid voor ontwikkelingssamenwerking?

De EU heeft visserijakkoorden met de volgende niet-westerse landen: Angola, Comoren, Dominica (slapend), Equatoriaal Guinee, Gabon,

Gambia, Guinee, Guinee-Bissau, Ivoorkust, Kaapverdië, Madagaskar, Mauritanië, Mauritius, Sao Tomé en Príncipe, Senegal, Seychellen, Sierra Leone (slapend) en Tanzania (slapend).

Nieuwe overeenkomsten worden voorbereid met de volgende niet-westerse landen: Kiribati en Mozambique.

De Nederlandse regering beoordeelt nieuwe visserijovereenkomsten en verlengingsprotocollen voor bestaande overeenkomsten op coherentie met het beleid voor ontwikkelingssamenwerking. Dit is in lijn met conclusies van de Visserijraad uit 1997, waarin gesteld wordt dat het beleid moet leiden tot duurzame, coherente en kosteneffectieve visserijakkoorden. In de praktijk betekent dit dat voldoende rekening gehouden moet worden met de belangen van de lokale visserijsector en met aspecten van duurzaamheid. De lokale visserijsector moet zich kunnen ontwikkelen. Dit betekent dat alleen het surplus aan vis, binnen de grenzen van duurzaamheid, gevangen kan worden door vissers uit derde landen (waaronder de lidstaten van de EU).

De regering acht het daarom van groot belang dat nieuwe protocollen worden afgesloten op basis van een evaluatie van het vorige protocol op aspecten van duurzaamheid en de belangen van de lokale sector. Mede dankzij de aandacht die Nederland de afgelopen jaren gevraagd heeft voor deze zaken, is het tegenwoordig gebruikelijk dat een substantieel deel van de financiële vergoeding die overeengekomen wordt tussen de EU en het land waarmee een akkoord gesloten wordt, specifiek gereserveerd wordt voor de financiering van wetenschappelijk onderzoek, controle, ambachtelijke visserij en plaatselijke visserijgemeenschappen, opleiding en aquacultuur en andere op duurzame ontwikkeling gerichte activiteiten.

Verder heeft de regering de afgelopen periode steeds het belang onderstreept van gedegen wetenschappelijk onderzoek ter waarborging van duurzaamheid. Dit heeft geleid tot de instelling van wetenschappelijke comités bij de nieuwe generatie visserijovereenkomsten. Deze comités evalueren de bestandssituatie jaarlijks, hetgeen kan leiden tot aanpassing van de overeengekomen vangsthoeveelheden.

Indien de visserijakkoorden van de EU met ontwikkelingslanden desondanks incoherent zijn met het beleid voor ontwikkelingssamenwerking, zal de regering dit met de EU-partners bespreken (bijvoorbeeld in de Landbouw- en Visserijraad, de Raad Algemene Zaken en Externe Betrekkingen en via bilaterale contacten). Ook zal Nederland bij de lopende discussie over de hervorming van het Gemeenschappelijk Visserijbeleid en de daarmee samenhangende besprekingen over de toekomst van het externe visserijbeleid, aandacht blijven vragen voor de belangen van ontwikkelingslanden.

73

Welke rol ziet de regering voor maatschappelijke organisaties in de concretisering van de afspraken gemaakt tijdens de WSSD in Johannesburg? Wanneer zal bij het ministerie van Buitenlandse Zaken een actieplan beschikbaar zijn dat de afspraken van de WSSD vertaalt in concrete acties voor de komende jaren?

Graag verwijs ik naar de antwoorden op de eerdere vragen 171 en 172 (vergaderjaar 2002–2003, 28 600 V, nr. 7).

Op welke wijze zijn Poverty Reduction Strategy Papers, sectorbeleidsplannen en nationale strategieën voor duurzame ontwikkeling naar het oordeel van de regering verder te integreren? Welke instrumenten en methoden heeft de regering hierbij voor ogen?

Gezien de gewenste nationale verantwoordelijkheid van overheden voor hun ontwikkelingsprocessen vindt de integratie van de verschillende strategieën op nationaal niveau plaats. Nationale strategieën voor duurzame ontwikkeling en armoedestrategieën dienen zoveel mogelijk op elkaar te zijn afgestemd. De sectorbeleidsplannen moeten voortvloeien uit de PRSP's, waarbij betrokkenheid van vakministeries en het proces van consultatie en afstemming met maatschappelijke groeperingen van groot belang is voor succesvolle integratie. Het PRSP is een belangrijk beleidskader en de afstemming met de andere genoemde beleidskaders kan in het begrotingsproces plaatsvinden. Door de bijdragen van donoren onderdeel te maken van het begrotingsproces wordt onderlinge afstemming en integriteit van het begrotingsbeleid bevorderd en kunnen donoren zich in de dialoog ook op voornoemde onderwerpen richten. Daarmee ontstaat een belangrijk instrumentarium om integratie en harmonisatie van het beleid in ontvangende landen te bevorderen.

Nederland brengt de noodzaak tot integratie van de verschillende plannen stelselmatig onder de aandacht van de ontvangende overheden, Internationale Financiële Instellingen (IFI's), VN-organisaties en gelijkgezinde donoren.

Met name bilaterale donoren zijn in een goede positie om, via hun reguliere dialoog met overheid en andere donoren, inclusief de IFI's, te wijzen op de noodzaak van goede afstemming. Donorcoördinatie en overleg met de overheid in het betrokken land zijn de geëigende instrumenten om integratie te bevorderen. De invloed van Nederland is echter beperkt en de nationale capaciteit in OS landen op terrein van planning, budgettering en uitvoering eveneens. Om die laatste reden dient de internationale gemeenschap terughoudend om te gaan met het stellen van steeds nieuwe eisen m.b.t. beleidsplanning, opdat de beperkte capaciteit niet verder onder druk wordt gezet. Verdergaande harmonisatie van procedures en afspraken door donoren vormt een belangrijk onderdeel van dit proces. In landen als Mozambique, Uganda, Tanzania en Burkina Faso is in dat verband reeds aanzienlijke voortgang geboekt.

Welke rol moeten Poverty and Social Impact Analyses (PSIA's) volgens de regering hebben in het kader van het poverty reductionbeleid van de Wereldbank en het IMF? Is de regering van mening dat bij het opstellen van Poverty Reduction Strategy Papers landen verplicht rekening dienen te houden met PSIA's op voorwaarde dat deze al voorhanden zijn? Zo nee, waarom niet?

Poverty and Social Impact Analyses (PSIA) hebben tot doel om inzicht te krijgen in de effecten van concrete beleidsmaatregelen, zoals bijvoorbeeld de privatisering van de elektriciteitsvoorziening, op de positie van de armen. Door middel van PSIA kan de kwaliteit van beleid, in termen van effectiviteit in armoedebestrijding, worden verbeterd. Het integreren van uitkomsten van PSIA in het PRSP-proces is daarom evident. Het «pro-poor» karakter van beleidsmaatregelen in de PRSP kan door ex-ante PSIA's worden verhoogd. Het verplicht stellen van PSIA's in de formulering van PRSPs druist echter in tegen de gedachte van ownership en de regering is hiervan geen voorstander.

Wereldbank en IMF dienen landen te assisteren in het uitvoeren van PSIA's. Bovendien moeten zij hun eigen programma's, de Poverty Reduction Support Credit en de Poverty Reduction and Growth Facility, in toenemende mate baseren op de uitkomsten van PSIA's. De regering dringt continu bij Wereldbank en IMF aan op spoedige implementatie van PSIA in hun eigen programma's, effectieve ondersteuning op landenniveau en ruimer budget voor PSIA.

76

Is de regering bereid over een jaar een voortgangsrapportage naar de Kamer te sturen waarin de regering de voortgang rapporteert inzake de zes genoemde verbeterpunten ten aanzien van het Poverty Reduction Growth Facility (PRGF)?

De regering heeft tijdens het Algemeen Overleg met de vaste commissies voor Buitenlandse Zaken en voor Financiën inzake IMF/Wereldbank, d.d. 25 september 2002, reeds toegezegd om jaarlijks te rapporteren over de voortgang in het PRSP-proces. De voortgang in PRGF zal integraal onderdeel uitmaken van deze rapportage.

77

Hoe wil de regering zich via de Nederlandse ambassades blijven inzetten voor een intensievere samenwerking tussen de Internationale Financiële Instellingen (IFI's) onderling, tussen IFI's en VN-instellingen en tussen IFI's en bilaterale donoren? Betekent dit dat op alle posten personeel (gedeeltelijk) wordt vrijgesteld om hier invulling aan te geven? Zo nee, waarom niet en hoe wil de regering in dat geval invulling geven aan haar voornemen?

Het bevorderen van coördinatie en intensievere samenwerking tussen IFI's, VN-instellingen en bilaterale donoren is onderdeel van het reguliere takenpakket van de ambassades in de landen waarmee Nederland een OS-relatie onderhoudt. Daarbij moet worden bedacht dat de coördinatie van activiteiten in ontwikkelingslanden bij de centrale overheid van het ontvangende land ligt, bijvoorbeeld in het kader van het door dit land geleide PRS-proces. Het is zeker niet de bedoeling personeel op Nederlandse ambassades al dan niet gedeeltelijk vrij te stellen voor deze taak, zoals gezegd het afstemmen maakt deel uit van hun reguliere werkzaamheden.

Bevordering van samenwerking tussen genoemde instellingen is uiteraard geen einddoel. Met betere samenwerking wordt beoogd om te komen tot een zo doelmatig en doeltreffend mogelijke aanwending van de voor ontwikkelingssamenwerking beschikbare middelen. Daartoe is kennis nodig van de behoeften van de betrokken landen, mandaat van de betrokken instellingen en kennis van sterke en zwakke kanten van die instellingen in het betrokken land. Van medewerkers van ambassades wordt verwacht dat zij over dergelijke kennis beschikken.

78

Wat verstaat de regering precies onder een «voldoende geoutilleerd» kantoor in Afghanistan vanaf 2003? Vanaf welke maand in 2003 is het streven dat het kantoor «voldoende geoutilleerd» zal zijn? Hoeveel mensen (fte's) zullen in dit kantoor werkzaam zijn? Wat zal precies de taakstelling van het kantoor worden? Wat zal de rol worden van dit kantoor in het reconstructieproces van Afghanistan? Gaat dit kantoor ressorteren onder de ambassade in Islamabad, of krijgt het een meer onafhankelijke positie?

Onder «voldoende geoutilleerd» wordt verstaan dat het kantoor te Kabul in personele en materiële zin voldoende zal zijn toegerust om de taakstel-

ling te vervullen. Recentelijk is het kantoor verhuisd van een voorlopige naar een meer representatieve en op de werkelijke bezetting afgestemde huisvesting. Tezelfdertijd zijn voorlopige voorzieningen, o.a. op het gebied van verbindingen, vervangen door definitieve. De personele bezetting is nog niet voltallig; enkele functies zijn nog niet bezet of worden op tijdelijke basis vervuld.

De taakstelling van het kantoor betreft vooral het leggen en onderhouden van de contacten met de Afghaanse autoriteiten die noodzakelijk zijn voor het uitdragen en implementeren van het Nederlandse beleid met betrekking tot Afghanistan, alsmede rapportage terzake. Het kantoor vervult een belangrijke rol in de discussies die plaats vinden met de Afghaanse autoriteiten en de donorgemeenschap inzake humanitaire hulp en reconstructie van het land.

Het streven is erop gericht dat uiterlijk in januari 2003 de voltallige bezetting van het kantoor, vijf fte's, zal zijn bereikt.

De Nederlandse ambassadeur te Islamabad stuurt aan op hoofdlijnen en bewaakt daarmee het bredere perspectief van de samenhang en de continuïteit van het ten aanzien van de Centraal-Aziatische regio en Afghanistan gevoerde beleid.

79

Overweegt de regering een gedeelte van de Nederlandse bijdrage, naast die via het multilaterale Afghanistan Reconstruction Trust Fund, ook via NGO's ter plaatse te laten lopen of via directe bilaterale weg? Zo nee, waarom niet?

Hier wordt verwezen naar het antwoord op de aanvullende vraag nummer 6 HGIS. Bij de wederopbouw van Afghanistan bestaat er een urgente noodzaak tot coördinatie van de veelheid aan hulpactiviteiten. Het streven van de Afghaanse autoriteiten is het budget voor 2003 te gebruiken als centraal instrument voor planning en uitvoering van de wederopbouw, als ook voor humanitaire hulp. Aangezien noch het budget, noch het bijbehorende National Development Framework al bekend zijn, is nog moeilijk te voorzien in welke vorm Nederland hieraan zal bijdragen. Vast staat wel dat de regering de voorkeur van de Afghaanse autoriteiten voor een bepaalde financieringsmodaliteit zoveel mogelijk zal volgen. In 2002 heeft de regering er voor gekozen om de bijdrage beschikbaar te stellen via het ARTF en VN-kanalen. NGO's kunnen een beroep doen op Nederlandse fondsen bij UNAMA, de VN-organisatie die de kanalisering van deze fondsen ter hand heeft genomen. Gezien het grote belang dat de Afghaanse autoriteiten hechten aan goede coördinatie van de wederopbouw langs prioriteiten zoals die door hen zijn gesteld, ligt rechtstreekse financiering van NGO's ter plaatse niet in de rede.

80

Zijn de door de regering toegezegde fondsen voor Afghanistan al aangekomen en gereed voor besteding in Afghanistan? Zo nee, waar wijt de regering de ontstane vertraging aan en hoe wil zij deze eventuele vertraging oplossen?

De door de regering toegezegde fondsen voor Afghanistan zijn in de afgelopen maanden tijdig en vrijwel volledig gerealiseerd. Nederland heeft voor 2002 ruim 90 miljoen EURO toegezegd voor wederopbouw en humanitaire hulp. Daarvan is op dit moment EUR 86.6 miljoen aangekomen. Het resterende deel (vnl. t.b.v. de VN voor humanitaire projecten van NGO's en het tweede deel van bijdragen t.b.v. de ondersteuning van de opbouw van het Afghaanse leger en de Afghaanse politie) wordt binnenkort gerealiseerd.

De Nederlandse regering dringt zowel in bilateraal als in multilateraal verband met regelmaat aan bij andere landen en organisaties eveneens hun toezeggingen voor Afghanistan te honoreren. Donoren zegden voor 2002 tijdens de Tokio-conferentie US\$ 1,8 miljard toe. Op 30 september jl. was een bedrag van US\$ 1,25 miljard gecommiteerd en daarvan US\$ 890 miljoen gestort.

De Afghaanse regering is met name gebrand op bijdragen aan het Afghanistan Reconstruction Trust Fund (ARTF), het gezamenlijke multi donor fonds voor ondersteuning van de Afghaanse autoriteiten onder beheer van de Wereldbank. Het ARTF werd eind mei 2002 operationeel en ontving tot medio oktober bijdragen van 13 bilaterale donoren ter waarde van in totaal circa \$ 105 miljoen. Nog zes andere donoren hebben toezeggingen gedaan ter waarde van in totaal bijna \$ 99 miljoen. De meeste daarvan zullen naar verwachting nog dit jaar worden overgemaakt. De Nederlandse bijdrage ad EUR 35 miljoen werd reeds begin juni overgemaakt op de speciale ARTF rekening van de Wereldbank. Op dit moment is Nederland daarmee nog steeds de grootste donoor binnen het ARTF.

Met het ARTF worden de activiteiten van de Afghaanse overheid op het gebied van wederopbouw rechtstreeks ondersteund. De uitgaven in het kader van de ARTF zijn tot dusverre volledig besteed aan de betaling van overheidssalarissen en operationele kosten (eerste loket). De komende tijd zal meer aandacht worden besteed aan de investeringscomponent van het ARTF (tweede loket) alsmede het derde loket, ter bevordering van de terugkeer van gekwalificeerde Afghaanse expatriates.

81

Hoe zal de regering vorm geven aan het ondersteunen van het politieke en economische transitieproces in Indonesië? Welke punten op de hervormingsagenda moeten de Indonesische autoriteiten naar het oordeel van de regering voortvarender gestalte geven? Maken hervormingen van het leger hier ook onderdeel van uit?

Zie ook het reeds eerder verstrekte antwoord op vraag 188 (vergaderjaar 2002–2003, 28 600 V, nr. 7). Daarin zijn onder meer de sectoren genoemd waarop de Nederlandse ondersteuning is toegespitst. In dat antwoord is ook benadrukt dat ons land het cruciaal acht de transitie in Indonesië substantieel te blijven ondersteunen en de Indonesische regering waar nodig kritisch aan te spreken op haar bereidheid om de noodzakelijke politieke en economische hervormingen door te voeren. Met name de juridische hervormingen en corruptiebestrijding zouden voortvarender ter hand moeten worden genomen. Daarnaast hecht Nederland evenzeer belang aan hervormingen van de strijdkrachten. Zie ook het antwoord op vraag 58 en het al eerder verstrekte antwoord op vraag 132 (vergaderjaar 2002–2003, 28 600 V, nr. 7).